

Maatlat Duurzame Veehouderij

Criteria en beoordelingsrichtlijnen Paardenstallen

Datum van ingang:	1 januari 2023
Geldig tot en met:	31 december 2023
Vastgesteld door:	College van Deskundigen agro/food Dierlijk
Behorende bij volgnummer:	MDV 14 versie 3

(Alle aanvullende besluiten van MDV 14 versie 2 tot en met december 2022 zijn in dit document gearceerd opgenomen)

Publicatie van dit schema onder voorbehoud van tussentijdse wijzigingen. Het meest recente certificatieschema en eventuele 'aanvullende besluiten' staan gepubliceerd op www.maatlatduurzameveehouderij.nl. Het woordmerk en het beeldmerk (logo) Maatlat Duurzame Veehouderij zijn wettelijk beschermd en gedeponeerd bij het Benelux Merkenbureau onder nummer 0839315. Bij onterecht gebruik van het woordmerk of het beeldmerk worden sancties opgelegd.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Algemene voorwaarden

Hoofdstuk 2 Maatlat Duurzame Veehouderij

2.1 Varkensstallen

2.1.1 Guste en dragende zeugen

2.1.2 Kraamzeugen

2.1.3 Gespeende biggen

2.1.4 Vleesvarkens

2.1.5 Dekberen

2.2 Pluimveestallen

Leghennensector

2.2.1 opfok legouderdieren en opfok leghennen

2.2.2 leg(ouder)dieren in productie

Vleeskuikenstallen

2.2.3 opfok vleeskuikenouderdieren

2.2.4 vleeskuikenouderdieren in productie

2.2.5 vleeskuikens

Eendenstallen

2.2.6 eenden (ouderdieren en vleeseenden)

Vleeskalkoenstallen

2.2.7 opfok en afmesten vleeskalkoenen

2.3 Melkveestallen

2.4 Vleeskalverstallen (blank en rosévvlees)

2.5 Konijnenstallen (voedsters en vleeskonijnen)

2.6 Melkgeiten- en melkschapenstallen

2.7 Vleesveestallen

2.8 Paardenstallen

Bijlagen

*Cursieve onderdelen zijn niet in dit document opgenomen

Hoofdstuk 1 Algemene voorwaarden

Het MDV-certificaat is niet automatisch gekoppeld aan verschillende fiscale regelingen (MIA- en/of Vamilregeling, Regeling groenprojecten) van de overheid. Om in aanmerking te kunnen komen voor een fiscale regeling moet er een verwijzing vanuit de vigerende regeling(en) zijn naar het MDV-certificaat voor de betreffende categorie. SMK adviseert ondernemers die kiezen voor MDV-certificatie om in aanmerking te komen voor overheidsregelingen, te controleren of en met welke randvoorwaarden dit in de betreffende regelingen is opgenomen.

Uitleg over aanvraag stalontwerpcertificaat en stalcertificaat

Certificatie van stallen (MDV) geschiedt middels onderstaande stappen:

- a. De ondernemer heeft bouwplannen en wil in aanmerking komen voor een stal-ontwerpcertificaat of stal-certificaat.
- b. De ondernemer maakt concrete bouwplannen en vraagt offertes aan.
- c. De ondernemer vraagt een omgevingsvergunning aan voor de nieuwbouw of verbouw van de stal. Of, indien van toepassing, maakt de ondernemer melding in het kader van het Activiteitenbesluit.
- d. De ondernemer contracteert een certificatie-instelling voor certificering. De certificatie-instelling heeft een licentie overeenkomst met SMK en werkt volgens de daarin gestelde voorwaarden.
- e. Op basis van de onderstaande documenten beoordeelt de certificatie-instelling (SMK controleert zelf niet) of het ontwerp van de nieuwe of verbouwde stal voldoet aan de criteria van de Maatlat Duurzame Veehouderij:
  - een kopie van de offerte(s) voor de aanschaf en bouw van stal en bijbehorende onderdelen (de offertes hoeven nog niet ondertekend te zijn, maar dienen wel overeen te komen met de geplande bouw);
  - een kopie van de (aanvraag van de) volledige omgevingsvergunning of indien van toepassing van de ondertekende melding in kader van het activiteitenbesluit;
  - een gedetailleerde bouwtekening van de gemelde stal;
  - lijst waarop staat aangegeven hoeveel punten er op de maatlaten worden behaald, onderbouwd met offertes, vergunningen en tekeningen. Bij bouw in eigen beheer wordt in een aanvullende beschrijving aangegeven op welke wijze aan maatregelen voldaan gaat worden en waar deze worden gerealiseerd in de stal.
  - de ondernemer verklaart door ondertekening van de aanmelding dat hij van plan is de stal zoals op de tekening aangegeven te willen gaan bouwen (middels een modelverklaring).

Bij voldoen aan de criteria zal de certificatie-instelling een stal-ontwerpcertificaat afgeven. Een stal-ontwerpcertificaat is maximaal 24 maanden geldig. De certificatie-instelling kan bij beoordelen van het stal-ontwerpcertificaat in het inspectierapport aangeven of er

maatregelen zijn die bij oplevering niet meer kunnen worden gecontroleerd. De ondernemer moet dan zorgen dat er foto's van de betreffende onderdelen bij de bouw worden genomen.

- f. Na oplevering van de gemelde stal dient het stal-certificaat te worden behaald. De certificatie-instelling zal voor dit stal-certificaat een administratieve en fysieke inspectie uitvoeren. De stal wordt getoetst op het certificatieschema dat geldig was bij aanmelding van de stal en derhalve is dit het certificatieschema dat van toepassing was bij het stal-ontwerpcertificaat. Het is toegestaan dat de uiteindelijke stal op onderdelen afwijkt van de situatie waarvoor het stal-ontwerpcertificaat is verkregen, maar ook in deze gewijzigde situatie moeten voldoende punten worden behaald. Omdat de stal niet alleen wordt getoetst op aanwezigheid, maar ook op het in werking zijn van de genomen maatregelen, dient de stal in gebruik te zijn genomen en een dierbezetting van minimaal 50% te hebben bij certificatie. Dit betekent dat minimaal 50% van het aantal vergunde of gemelde dieren de stal bezetten. De certificaathouder heeft alle van toepassing zijnde bouw- en milieuvergunningen.

Voor melkvee(runderen) gelden geen aparte criteria voor jongvee

De jongveeruimten in een melkveestal hoeven niet aan specifieke criteria te voldoen, maar mogen wel worden meegenomen in het certificaat. De jongveeplaatsen dienen apart vermeld te worden op het certificaat.

Voor varkensstallen met plateau of dichte vloer

De Maatlat Duurzame Veehouderij sluit bij beoordeling van het vloeroppervlak aan bij de wetgeving, in dit geval de Beleidsregels dierenwelzijn 2009 artikel 17. Definities en 19. plateaustal. Het plateau mag meegenomen worden als permanent beschikbaar oppervlak voor de dierenwelzijnsmaatlat als het aan deze beleidsregels voldoet. Voor de milieuwet- en regelgeving moet dit oppervlak meegerekend worden. Voor de berekening van daglicht moet het plateau in de afdeling worden meegeteld als afdelingsoppervlak. Voorbeeld van uitwerking in de praktijk: <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/421208>.

De Maatlat Duurzame Veehouderij sluit voor dichte vloeren aan bij de wetgeving: Besluit houders van dieren Artikel 2.18.6.

Normen voor veestallen (onderdeel MDV) zijn afhankelijk van bedrijfsgrootte

Bij de veestallen (varkens, pluimvee, melkvee, vleeskalveren, paarden en konijnen) is de puntennormering mede afhankelijk van de bedrijfsgrootte. Voor de exacte definiëring van bedrijfsgrootte wordt aangesloten op de bestaande definitie van het begrip 'inrichting' uit de Wet Milieubeheer. Een uitgebreide beschrijving hiervan staat op www.infomil.nl. In de MDV zal de term 'bedrijf' worden gehanteerd waarbij voor de definiëring naar 'inrichting' wordt verwezen (wet milieubeheer, artikel 1.1 lid 4 Wm). Bedrijven kunnen meerdere stallen hebben. Als een ondernemer een stal laat certificeren wordt voor de bepaling van de bedrijfsgrootte het hele bedrijf meegerekend en niet alleen de omvang van de gemelde stal.

Voor de MDV zijn drie categorieën voor de bedrijfsgrootte vastgesteld. Voor bedrijven kleiner of gelijk aan 350 grootte eenheden, bedrijven groter dan 350 maar kleiner of gelijk aan 700 grootte eenheden en bedrijven met meer dan 700 grootte eenheden gelden verschillende minimaal te behalen punten op de dierenwelzijns- en diergezondheidsmaatlat en maatlat bedrijf en omgeving. Dit aantal punten is aangegeven per diercategorie in hoofdstuk 2.

Bij melding van een stal voor certificatie wordt aan de hand van tabel 1 met omrekenfactoren berekend in welke bedrijfsgrootte categorie het bedrijf valt. Hiervoor wordt het aantal dierplaatsen van de diercategorieën op het bedrijf vermenigvuldigd met de omrekenfactor van de betreffende diercategorie. De uitkomst van alle diercategorieën op het bedrijf worden bij elkaar opgeteld en resulteert in een bepaald aantal grootte eenheden.

Tabel 1: Omrekenfactoren MDV grootte eenheid

Diercategorie	Omrekenfactor per dierplaats
Varkens	
Guste, dragende en kraamzeugen, 50 kg of meer (op locatie wél gesp. biggen)*	0,2060
Guste, dragende en kraamzeugen, 50 kg of meer (op locatie géén gesp. biggen)*	0,1216
Opfokzeugen en -beertjes, 20-50 kg en opfokzeugen, 50 kg of meer, niet gedekt	0,0577
Biggen tot 20 kg, op locatie géén zeugen*	0,0033 <i>kiezen als op de bedrijf(slocatie) geen zeugen zijn</i>
Biggen tot 20 kg, op locatie wél zeugen*	0,0000 <i>kiezen als op de bedrijf(slocatie) wel zeugen zijn</i>
Vleesvarkens vanaf 20 kg	0,0350
Beren, 50 kg of meer, dekrijp	0,2606
Beren, 50 kg of meer, nog niet dekrijp	0,0577
Legkippen	
Leghennen, tot 18 weken	0,0014
Leghennen, vanaf 18 weken	0,0028
Ouderdieren legrassen, tot 18 weken	0,0034
Ouderdieren legrassen, vanaf 18 weken	0,0043
Vleeskuikens	
Ouderdieren vleesrassen, tot 18 weken	0,0034
Ouderdieren vleesrassen, vanaf 18 weken	0,0052
Vleeskuikens	0,0017
Eenden, kalkoenen en overig pluimvee	
Jonge eenden voor de vleesproductie	0,0029
Kalkoenen	0,0057
Overig pluimvee	0,0029
Melkvee(runderen)	
Jongvee, tot 1 jaar,	0,1761
Jongvee, vanaf 1 jaar, vrouwelijk, niet gekalfd	0,2535
Melk- en kalfkoeien	1,6100
Stieren voor de fokkerij vanaf 1 jaar	0,6021
Vleeskalveren	
Vleeskalveren voor witvleesproductie	0,1300
Vleeskalveren voor rosé vleesproductie	0,1303
Vleesvee	
Jongvee vleesproductie, tot 1 jaar, vrouwelijk	0,1479

Jongvee vleesproductie, 1-2 jaar, vrouwelijk	0,1585
Jongvee en opfokstieren vleesproductie, tot 2 jaar, mannelijk	0,1655
Stieren voor de fokkerij vanaf 2 jaar	0,6021
Jongvee vleesproductie, vanaf 2 jaar, vrouwelijk	0,1725
Vlees- en weidekoeien	0,1408
Zoogkoeien	0,2500
Melkgeiten	
Melkgeiten tot 1 jaar	0,0472
Melkgeiten vanaf 1 jaar	0,1092
Overige geiten	0,0056
Konijnen	
Gespeende vleeskonijnen	0,0035
Voedsters	0,0423
Overige diersoorten	
Volwassen schapen (inclusief lammeren)	0,0908
Nertsen (moederdieren)	0,0556
Parelhoenders	0,0029
Paarden tot 3 jaar	0,1937
Paarden vanaf 3 jaar (stokmaat vanaf 1,50 meter)	1,4648
Pony's tot 3 jaar	0,1936
Pony's vanaf 3 jaar (stokmaat tot 1,50 meter)	1,4085
Struisvogels (vlees/opfok/ouderdieren)	0,0029

* Voor zeugenbedrijven met een aantal biggenplaatsen voor calamiteiten kan het aantal op vergunning staande biggenplaatsen worden toegewezen aan het aantal zeugenplaatsen op basis van de gemiddelde toomgrootte van 12 biggen per zeug. Voor deze zeugenplaatsen telt dan de MDV grootte eenheid van de categorie "Guste, dragende en kraamzeugen, 50 kg of meer (op locatie wél gesp. biggen)".

Vragen

Interpretatievragen betreffende de criteria kunnen worden voorgelegd aan het College van Deskundigen agro/food Dierlijk. Neem hiervoor contact op met SMK. Dit kan via www.smk.nl waar een vragenformulier beschikbaar is.

Algemene voorwaarden certificatie

Definities:

Stal:	een gebouw dat bestemd is voor de huisvesting van dieren, in een stal kunnen meerdere afdelingen voorkomen.
Stal paarden:	de huisvesting van paarden kan plaatsvinden in binnenhuisvesting (stalgebouw) en buitenhuisvesting (buitenverblijf).
Afdeling pluimvee:	een ruimte die minimaal door gaas afgescheiden is van andere afdelingen, zodat de dieren van verschillende afdelingen niet bij elkaar kunnen komen. Compartimenten waarbij de dieren van het ene compartiment in het andere kunnen komen vallen onder één afdeling. Als dieren niet vrij tussen compartimenten kunnen bewegen is een compartiment een afdeling.
Afdeling overig:	een afgescheiden ruimte in een stal met zijwanden en dak, waarin dieren gehuisvest zijn (eventueel in meerdere hokken).
Hok:	een afgescheiden ruimte in een afdeling/stal waarbij de dieren uit verschillende hokken niet bij elkaar kunnen komen.
Grond./vloeropp:	oppervlak van de afdeling inclusief voergang en werkpaden.
Diersoort:	onder diersoorten worden bijvoorbeeld runderen, kippen, paarden en varkens gerekend.
Diercategorie:	een diercategorie is een groep dieren waarvoor een afzonderlijke set MDV-criteria is opgesteld, bijvoorbeeld melkvee, vleesvarkens, gespeende biggen en vleeskuikens.

Definities voor bepaling van ambitieniveau voor het thema Bedrijf & omgeving:

Verbouw van een bestaande stal:

- aanpassing van een stal waarbij maximaal twee buitenmuren en/of het dak van de stal veranderd worden, en
- het oppervlak en het volume van de stal blijft gelijk.

Aan-/opbouw aan een bestaande stal:

- minimaal één volledige 'buiten'wand of vloer van de aanbouw wordt gevormd door de bestaande stal, en
- de aanbouw is maximaal 51% van het oppervlak en volume van de bestaande stal.

Nieuwbouw van een stal:

- volledig nieuwe stal en/of
- nieuwe stal op bestaande fundering/kelders en/of
- oppervlak en het volume stal wordt vergroot waarbij minimaal twee wanden worden aangebouwd en het bestaande dak hiervoor wordt gewijzigd en/of
- als de stal niet voldoet aan de bovenstaande definitie verbouw of aan-/opbouw dan valt de stal onder de definitie nieuwbouw.

Alle in pandige technische installaties (zoals droogtunnels/luchtwassers/voersilo's/melkstallen/hygiënesluis) vormen een onderdeel van het totale staloppervlak/-volume.

Nieuwbouw van een stal op nieuwe locatie:

Een volledig nieuwe stal op een nieuwe of leeg te maken bedrijfslocatie. Het gaat om de situaties waarbij nog geen bedrijfsgebouwen aanwezig zijn op het bouwblok of waarbij alle bedrijfsbebouwing op het bouwblok wordt gesloopt en er (al dan niet op de bestaande fundering) een nieuwe stal (of nieuwe stallen) wordt gebouwd. Op de nieuwe locatie zijn bij afronding van de bouw van de nieuwe stal(len) geen andere bedrijfsgebouwen aanwezig (of sloop van de overige gebouwen wordt alsnog vanuit de vergunningen vereist). Er wordt hierbij van uitgegaan dat op deze locatie geen bedrijfsbebouwing boven maaiveld aanwezig is/blijft, die ervoor zorgt dat de inpassing van de stal wordt beïnvloed (zoals materiaalgebruik en vergelijkende bouwstijlen).

Certificeren van een gedeelte van de stal:

Certificeren van een gedeelte van een stal (nieuwbouw of verbouw) is alleen toegestaan als er binnen een stal meerdere diercategorieën worden gehuisvest en niet voor alle diercategorieën een certificaat wordt aangevraagd. Binnen een stal (nieuwbouw of verbouw) moeten altijd alle dierplaatsen van eenzelfde diercategorie onder certificatie gebracht worden.

Bij een aanbouw (ook als het qua formaat als nieuwbouw wordt aangemerkt voor het thema bedrijf & omgeving) aan een bestaande stal kan alleen het nieuwe gedeelte van de stal worden gecertificeerd als er geen vrij dierverkeer is tussen het oude gedeelte en het nieuwe gedeelte van de stal. Ook hier geldt dat altijd alle nieuwe dierplaatsen van eenzelfde diercategorie onder certificatie gebracht moeten worden.

Het certificaat moet de volgende onderdelen bevatten:

- Conformiteitsverklaring: [naam CI] verklaart op basis van inspectie dat de [naam stal] van [naam certificaathouder] voldoet aan de eisen van het certificatieschema Maatlat Duurzame Veehouderij, dat werd vastgesteld door het College van Deskundigen agro/food van SMK.
- Soort certificaat: stalontwerp- of stalcertificaat
- Projectadres en/of locatieadres
- Rav-nummer ammoniakreducerend systeem of perspectievolle maatregel
- UBN
- MDV versie
- Aantal grootte eenheden
- Behaalde aantal punten + ambitieniveau (bij melkvee het ambitieniveau voor de Klimaatlat inclusief de eventueel extra te behalen punten)
- Diercategorie
- Aantal dierplaatsen (bij melkvee de jongveeplaatsen apart vermelden)
- Geldigheidsperiode
- Datum afgifte certificaat
- Origineel certificaatnummer certificatie-instelling
- Handtekening certificatie-instelling

Korte toelichting op de inspectie van de ammoniakmaatlat in de MDV

Voor de ammoniakmaatlat wordt uitgegaan van het Rav-nummer van de stal en van de punten die dit systeem behaalt. Rav staat voor Regeling ammoniak en veehouderij. Op de vergunning is te zien wat het Rav-nummer van de stal is. In bijlage 1 van de Rav staat een lijst met stalsystemen. Deze lijst kan tussentijds worden aangepast en is te raadplegen op www.infomil.nl/rav. Uiteraard kan ieder stalsysteem dat op het moment van de aanvraag voor een stalontwerpcertificaat bij de certificatie-instelling op de Rav-lijst is vermeld, getoetst worden aan de norm in de ammoniakmaatlat. Bij herziening van de MDV worden de omschrijvingen in de ammoniakmaatlat gemaakt op basis van de nieuwste bijlage bij de Rav. Deze lijst wordt regelmatig herzien en opnieuw gepubliceerd. Eventuele wijzigingen van bestaande systemen zijn dan direct en met terugwerkende kracht van toepassing voor MDV. Voor de ammoniakmaatlat zijn, uitgezonderd de perspectievolle maatregelen, de omschrijvingen behorende bij de Rav (zoals omschreven op infomil.nl/rav) leidend bij certificatie.

Indien in één stal gebruik gemaakt wordt van twee verschillende emissiebeperkende technieken en indien deze combinatie niet als zodanig is opgenomen op bijlage 1 van de Rav, wordt bij de puntenberekening op de ammoniak-, klimaat- en fijnstofmaatlat uitgegaan van het aantal punten dat het systeem met de laagste puntenwaardering (dus hoogste ammoniak-/fijnstofemissie en hoogste energieverbruik).

Bij het stalontwerp wordt op basis van offertes, vergunningen en tekeningen gecontroleerd dat de stal gaat voldoen aan de vereiste ammoniakmaatregelen.

De controle na oplevering van de stal van de ammoniakmaatlat geschiedt administratief op basis van de vergunningen. Bij de inspectie voor het stalcertificaat moet de vergunning in overeenstemming zijn met de toegepaste emissiearme techniek (Rav-code), danwel dat een aanvraag voor aanpassing hiertoe bij de gemeente in behandeling is. De betreffende aanvraag voor wijziging moet op schrift zijn bevestigd door de gemeente. De certificatie-instelling controleert conform de beoordelingsrichtlijnen of de stal is uitgevoerd zoals in de vergunning/aanvraag voor wijziging is vastgelegd. Visueel wordt gekeken of het type stal op de vergunning overeenkomt met de werkelijke situatie. Bijvoorbeeld of de luchtwassers aanwezig zijn, er mestbanden aanwezig zijn of dat er sprake is van een nageschakelde techniek. Waar van toepassing voor de puntenberekening, dient gecontroleerd te worden middels meting, specificatie en/of meetrapporten of (de onderdelen van) installaties aan de vereiste capaciteit voldoen.

Bij paarden-, vleesvee-, geiten-, eenden-, kalkoenen- en konijnenstallen maken naast stalsystemen die voorkomen op bijlage 1 van de Rav ook (combinaties van) aanvullende perspectievolle maatregelen onderdeel uit van de ammoniakmaatlat. Voor de volledige beschrijving van deze perspectievolle maatregelen wordt verwezen naar de betreffende hoofdstukken van de MDV. Indien een ondernemer een stal bouwt die op bijlage 1 van de Rav is opgenomen (niet zijnde "overige huisvestingssystemen") met perspectievolle maatregelen, worden niet voor beide emissiebeperkende technieken punten behaald. Er kunnen of punten worden verkregen voor het erkende Rav-systeem op de ammoniakmaatlat, of door toepassing van in dit document vermelde combinaties van perspectievolle maatregelen.

De auditor van de certificatie-instelling gaat uit van de situatie zoals aangegeven op de vergunning. Deze dient overeen te komen met de gerealiseerde situatie, anders kan geen stalcertificaat worden afgegeven. Bij het stalontwerpcertificaat mag de certificatie-instelling uitgaan van de plannen en mag de vergunning nog afwijkend zijn.

Korte toelichting op de inspectie van de klimaat-/fijnstofmaatlat in de MDV

Een nageschakelde techniek hoeft vanuit de MDV niet op de vergunning te staan als de reductie van ammoniakemissie van deze techniek 0 is. Indien een nageschakelde techniek niet met Rav-code vermeld staat op de vergunning, dient de certificatie-instelling deze echter wel volgens de omschrijving van de Rav of MDV (bij perspectievolle fijnstofreducerende maatregelen) te controleren om punten voor klimaat-/fijnstof te kunnen behalen.

Korte toelichting op de inspectie van de maatlatten van MDV

Voor de overige maatlatten wordt voor het stal-ontwerpcertificaat op basis van eerder genoemde documenten beoordeeld hoeveel punten behaald worden. Eventueel kunnen hier ter verduidelijking detailtekeningen worden gevraagd. Voor het stal-certificaat wordt na oplevering van de stal tijdens een bedrijfsbezoek met een fysieke inspectie getoetst aan welke maatregelen daadwerkelijk is voldaan en hoeveel punten er worden behaald.

Bij certificatie is de slechtst scorende situatie leidend. Bijvoorbeeld bij meerdere hokoppervlaktes zal de laagst scorende tellen.

Voor de klimaatlat in de MDV geldt aanvullend dat indien in één stal gebruik gemaakt wordt van twee verschillende emissiebeperkende technieken en deze combinatie niet als zodanig is opgenomen op bijlage 1 van de Rav, bij de puntenberekening op de klimaatlat uitgegaan wordt van het aantal punten dat het systeem met het hoogste energieverbruik behaalt. Met andere woorden, de puntentoekenning geschiedt op basis van het emissiebeperkende systeem met de minste punten op de klimaatlat.

Bij de eerste maatregel van de klimaatlat kunnen extra punten op energie worden behaald indien voor reductie van ammoniakemissie en van fijnstofemissie is gekozen voor een techniek die relatief energiezuinig is. Bij zowel de ammoniakmaatlat als bij de fijnstofmaatlat is bij iedere maatregel een puntenwaardering voor energie opgenomen. De bonuspunten op de klimaatlat worden bepaald door de laagste energiewaardering van de gekozen maatregelen op de ammoniak- en fijnstofmaatlat.

Intrekken/sancties

Het stal-ontwerpcertificaat wordt pas afgegeven indien aan alle vereisten wordt voldaan. Indien de oplevering van de stal niet plaatsvindt binnen twee jaar na afgifte van het ontwerpcertificaat vervalt het stal-ontwerpcertificaat. Bij certificatie van de stal (stal-certificaat) dient de stal aan alle vereisten te voldoen. Indien een of meer onderdelen bij controle van de gebouwde stal niet blijken te voldoen aan de vereisten dan heeft de ondernemer 3 maanden tijd om aan te tonen (alsnog) te voldoen, tot maximaal 2 jaar na afgifte van het stal-ontwerpcertificaat.

Geldigheid en continuïteit certificaat

Een stal-ontwerpcertificaat is maximaal 2 jaar geldig. Enige uitzondering hierop is het stalontwerpcertificaat voor een MDV melkveestal 'met weidegang', zie 2.3 Melkvee. Na 2 jaar vervalt de geldigheid van het stal-ontwerpcertificaat. Een stal-certificaat is minimaal 1 jaar geldig. Indien de ondernemer geen doorlopend certificatiecontract afsluit vervalt de geldigheid van het stal-certificaat en wordt het

certificaat binnen twee weken na het beëindigen van het contract met de certificatie-instelling actief ingetrokken door de certificatie-instelling. Certificaten blijven te allen tijde eigendom van de certificatie-instelling.

Certificaat A en certificaat B zijn twee aparte certificaten in het certificatieschema MDV en dienen afzonderlijk beoordeeld te worden. De twee certificaten worden door de overheid aan verschillende fiscale regelingen gekoppeld. Een ondernemer kan derhalve besluiten stal-certificaat B na het behalen af te melden en stal-certificaat A te continueren.

Gebruik van het certificaat en logogebruik

Het is de certificaathouder toegestaan het stal-(ontwerp)certificaat te gebruiken om aan te tonen dat (het ontwerp van) de stal voldoet aan de eisen van het certificatieschema Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV). Het is eveneens toegestaan in publicaties te vermelden dat men beschikt over een stal die voldoet aan de eisen van de Maatlat Duurzame Veehouderij.

Het is de certificaathouder niet toegestaan op enige wijze het stal-certificaat te verbinden aan uitingen over de dieren in de stal. Indien de certificaathouder zich niet houdt aan de voorwaarden voor het gebruik van het stal-certificaat of anderszins schade toebrengt aan de waarde daarvan, kan overgegaan worden tot schorsing, intrekking of nietig verklaren van het stal-certificaat.

Het is de leveranciers van stallen toegestaan te publiceren dat men stallen of onderdelen daarvan kan leveren die voldoen aan de criteria voor een stal-certificaat, echter zonder daarbij enige rechten te kunnen doen gelden op de verlening en het gebruik van het stal-certificaat. Het logo van Maatlat Duurzame Veehouderij mag hierbij niet gevoerd worden.

Toepassing van het logo is toegestaan in bijvoorbeeld SMK-Nieuws, bij persberichten, op de SMK website, in folders en tijdens presentaties en bijeenkomsten. Het wordt niet toegestaan aan houders van stallen die voldoen aan de criteria van MDV om het logo op enige manier toe te passen. Hiermee wordt voorkomen dat de Maatlat Duurzame Veehouderij zou worden gebruikt als een soort 'product- of bedrijfskeurmerk'.

Het logo kan door derden uitsluitend worden gebruikt na schriftelijke toestemming door SMK. De certificatie-instellingen waarmee SMK een licentie heeft afgesloten voor MDV kunnen het logo gebruiken op de door hen afgegeven certificaten. Certificatie-instellingen waarmee SMK een licentie heeft afgesloten en zijn geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie voor de MDV kunnen het logo ook gebruiken voor promotionele uitingen, dat wil zeggen om in communicatie (presentaties, website e.d.) aan te geven dat zij certificeren voor MDV.

Afdrachten voor certificatie

De ondernemer betaalt een afdracht voor certificering aan de beheerder van het certificatieschema, dit betreft aanmeldkosten en een omvang afhankelijke afdracht. De certificatie-instelling zal deze afdrachten innen. Het tarievenblad is op te vragen bij SMK.

Klachten

Als er klachten zijn over de werkwijze van de certificatie-instelling dan is de klachtenprocedure van deze certificatie-instelling de eerste stap die genomen kan worden. Indien deze procedure niet bekend is, kan deze bij hen opgevraagd worden. Ook SMK kent een

klachtenprocedure welke opvraagbaar is. Als er vragen of discussies zijn betreffende een inhoudelijk aspect van de criteria dan kunnen deze aan het College van Deskundigen agro/food Dierlijk worden voorgelegd.

Beoordelingsrichtlijnen voor controle van criteria voor paardenstallen

Om in aanmerking te komen voor het MDV-certificaat, dient een bedrijf punten behalen op de ammoniakmaatlat, op de dierenwelzijnmaatlat, op de diergezondheidsmaatlat, de klimaatlat, de fijnstofmaatlat, brandveiligheidsmaatlat en de maatlat bedrijf & omgeving. Voor alle maatlaten is een minimum aantal punten vastgesteld en voor de overige punten (de zogenaamde vrije ruimte) kan de ondernemer zelf kiezen op welke maatlat(ten) ze behaald worden. Het ambitieniveau wordt jaarlijks door het College van Deskundigen vastgesteld.

Het aantal boxen/dierplaatsen in groepshuisvesting dient minimaal gelijk te zijn aan het aantal dierplaatsen op de milieu- en bouwvergunning of melding activiteitenbesluit. Een in delen te realiseren stal kan alleen onder MDV worden gecertificeerd indien dit in de milieu- en bouwvergunning expliciet is opgenomen. Er dient gespecificeerd te worden hoeveel dierplaatsen er in de afzonderlijke delen worden gerealiseerd. Er kunnen punten worden gehaald voor voorzieningen (zoals uitlopen) als dit voldoet aan het volledige aantal dierplaatsen op de milieu- en bouwvergunning.

Verplichte eisen certificatie:

Voor het behalen van het MDV certificaat dient een stal minimaal aan de volgende eisen te voldoen:

- Criterium 1 dierenwelzijn. De minimale leefruimte bedraagt 12,30 m² per paard en 9,00 m² per pony. Daarbij moet 10% van de dierplaatsen groter worden uitgevoerd.
- Criterium 2 vrije beweging. Tenminste één van de onderdelen in dit criterium voor beweging moet worden gerealiseerd.
- Criterium 10 sociale interactie. Alle dieren op het bedrijf worden gehuisvest met zicht op andere paarden binnen 30 meter én hebben vrij zicht via tenminste twee wanden van het verblijf.

Niveau voor MDV voor stallen voor paarden (inclusief jonge paarden en pony's)

	Bedrijfsomvang ≤ 350 grootte eenheden			Bedrijfsomvang >350 en ≤700 grootte eenheden			Bedrijfsomvang > 700 grootte eenheden		
	Aantal punten			Aantal punten			Aantal punten		
Minimum ammoniakmaatlat	10			10			10		
Minimum dierenwelzijnmaatlat	45			49			51		
Minimum diergezondheidsmaatlat	20			22			24		
Minimum klimaatlat	14			14			14		
Minimum fijnstofmaatlat	10			10			10		
Minimum maatlat B&O*	15	29	50	15	29	50	15	29	50
Minimum brandveiligheidsmaatlat	16			16			16		
Vrije ruimte	5			5			5		
Totaal	135	149	170	141	155	176	145	159	180

* Zie toelichting in de maatlat Bedrijf & Omgeving. Ambitievolvergord: verbouw en aanbouw/ nieuwbouw/nieuwbouw op nieuwe locatie

Aanvullende toelichting bij de audits:

- Bij de controle van de stal voor het stal-certificaat dienen zowel de "Richtlijnen controle stalontwerp" op basis van documenten als de "Richtlijnen controle stal (aanvullend op controle stalontwerp)" te worden gevolgd. Er dient bij de audit voor het stal-certificaat dus opnieuw administratief op basis van de dan van toepassing zijnde documenten (incl. facturen) te worden gecontroleerd. Daarnaast vindt een visuele controle van de gerealiseerde maatregelen plaats waarbij soms ook metingen verricht moeten worden.
- Indien er voor maatregelen verschillende afmetingen voorkomen in de stal dan bepaalt de kleinste afmeting de score voor deze keuzemaatregel. Er wordt geen gemiddelde berekend bij eventueel verschillende situaties in een stal.

Ammoniakmaatlat: paardenstallen

Voor systemen die niet op deze lijst staan en die wel in bijlage 1 van de Rav zijn opgenomen kan het behaalde aantal punten worden berekend. De emissiefactor van de Ravcode 'overige huisvesting' levert 0 punten op en een emissie van 0,0 kg per dierplaats levert 100 punten op. De verhouding tussen de emissie en het aantal punten is lineair. De formule hiervoor is: $\text{Aantal punten} = 100 - ((100/\text{Emax}) * \text{Estal})$ waarbij Emax de emissie volgens 'overige huisvestingssystemen' op de RAV lijst is en Estal de emissiewaarde van de stal in de Rav. Het aantal punten op de ammoniakmaatlat wordt naar dichtstbijzijnde gehele getal afgerond.

Alleen de extra ammoniakpunten die worden verdiend met aan de bron ammoniak reducerende maatregelen tellen mee in de vrije ruimte. Deze punten zijn opgenomen in de bijlage Rav zoals opgenomen op de website onder de certificatieschema's.

Voor paardenstallen zijn nu in bijlage 1 van de Rav nog geen emissie-arme systemen beschikbaar. Daarom is tijdelijk een aantal perspectiefvolle emissiebeperkende maatregelen opgenomen in de ammoniakmaatlat. Dit zijn systemen die toepasbaar zijn in de paardenhouderij, maar waarvan het daadwerkelijke effect op de ammoniakemissie nog niet formeel is vastgesteld. Ze zijn daarom in het kader van de vergunning niet erkend en daarom ook niet als zodanig opgenomen in de lijst met emissiearme systemen in bijlage 1 van de Rav. Hiervoor zijn officiële metingen nodig. De perspectiefvolle maatregelen kunnen derhalve worden ingezet in combinatie met de algemene categoriebeschrijving uit de Rav. De perspectiefvolle emissiebeperkende systemen zijn vermeld in de ammoniakmaatlat. De daaraan gekoppelde puntenwaardering is vooralsnog conservatief vastgesteld.

Er dienen minimaal 10 punten behaald te worden op de ammoniakmaatlat. Er zijn voor paardenstallen (nog) geen normen opgenomen in Besluit Huisvesting en de traditionele stal (categorie 'overige huisvestingssystemen' op de Rav) is het uitgangspunt voor puntenwaardering op de ammoniakmaatlat. De Emax is daarmee gesteld op de waarde van de 'overige huisvestingssystemen'.

De controle na oplevering van de stal van de ammoniakmaatlat geschiedt administratief op basis van de vergunningen. Visueel wordt gekeken of het type stal op de vergunning overeenkomt met de werkelijke situatie. Bijvoorbeeld of de luchtwassers aanwezig zijn, er mestbanden aanwezig zijn of dat er sprake is van een nageschakelde techniek. Waar van toepassing voor de puntenberekening dient gecontroleerd te worden middels meting, specificatie en/of meetrapporten of (de onderdelen van) installaties aan de vereiste capaciteit voldoen.

Proefstal

Een certificatie-instelling kan een vergunde proefstal certificeren mits:

- 1) voor de betreffende stal een beschikking is afgegeven door de bevoegde Minister met een bijzondere emissiefactor (proefstal) en
- 2) de toegekende bijzondere emissiefactor van deze proefstal voldoende punten behaalt op de ammoniakmaatlat (zie bovenstaande berekenwijze) en
- 3) de proefstal als zodanig is opgenomen in de vergunning en
- 4) aan alle andere normen zoals beschreven in MDV is voldaan.

Maatlat ammoniak; Perspectiefvolle systemen voor paarden

Hieronder een samenvatting van de ammoniakmaatregelen en in welke stalsystemen deze toepasbaar zijn. De randvoorwaarden om voor punten in aanmerking te komen zijn vervolgens beschreven.

Maatregel	Binnenhuisvesting		Buitenhuisvesting
	Individueel	Groep	Groep
1 Dakisolatie	Ja	Ja	Ja (schuilstal)
2 Overdekte mestopslag	Ja	Ja	Ja
3 Mestopslag met luchtwasser	Ja	Ja	Ja
4 Mest verwijderen uit buitenverblijf	Ja	Ja	Ja
5 Frequent instrooien potstal	Nee	Ja	Ja (schuilstal)
6 Strooiselschuif potstal	Nee	Ja	Nee
7 Proefstalstatus	Ja	Ja	Ja

	 criterium ammoniak maatlat	Punten ammoniak	Bonus/ malus punten klimaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
1	Dakisolatie* De dakisolatie moet worden uitgevoerd zoals beschreven in bijlage 4.	5	5	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. Zie bijlage 4.	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm.
2	Overdekte mestopslag buiten stal De mest wordt overdekt opgeslagen buiten de stal, bijvoorbeeld in een tunnelkas, in een loods of onder een permanente plastic afdekking. - Verharding vloer opslag: vloeistofkerende voorziening van beton met slijtvaste toplaag of asfalt geschikt voor agrarisch gebruik. - Afschot, ten minste 1%, van de verharding in de opslag voor vaste mest is zodanig aangelegd dat vrijkomend mestvocht/gier direct in de mestopslag via een of meer afvoerputjes kan worden afgevoerd naar de mestkelder of opslagput. - Afvoerpunt altijd vrijhouden van vaste mest en moet altijd zichtbaar zijn. - Afstand tussen de opslag en het dichtstbijzijnde oppervlaktewater is minimaal 5 meter.	5	2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	- Er is een tunnelkas, een mestopslagloods of een mestplaat met zijwanden en afdekzeil aanwezig waar de vaste mest kan worden opgeslagen. - Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm. - Meet op 2 plaatsen in de opslag met behulp van een digitale meter of een waterpas of het afschot tenminste 1 cm over 1 meter betreft en naar het afvoersysteem afloopt. - Meet bij twijfel de afstand tussen de opslag en het oppervlaktewater ter hoogte van het op het oog kortste afstand. Meet vanaf de buitenrand van de opslag tot aan de insteek. De insteek is het snijpunt van overgang

	 criterium ammoniak maatlat	Punten ammoniak	Bonus/ malus punten klimaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	- In een opslag waar mensen in kunnen lopen dient voldoende ventilatie aanwezig te zijn om te voorkomen dat gasconcentraties (te) hoog oplopen.				maaiveld (horizontale zijde) naar talud oppervlaktewater (schuine zijde).
3	Overdekte mestopslag met luchtwasser buiten stal De mest wordt opgeslagen in een afgesloten opslagruimte met mechanische ventilatie. <ul style="list-style-type: none"> - Verharding vloer opslag: vloeistofkerende voorziening van beton met slijtvaste toplaag of asfalt geschikt voor agrarisch gebruik. - Afschot, ten minste 1%, van de verharding in de opslag voor vaste mest is zodanig aangelegd dat vrijkomend mestvocht/gier direct in de mestopslag via een of meer afvoerputjes kan worden afgevoerd naar de mestkelder of opslagput. - Afvoerpunt altijd vrijhouden van vaste mest en moet altijd zichtbaar zijn. - Afstand tussen de opslag en het dichtstbijzijnde oppervlaktewater is minimaal 5 meter. - De ventilatie dient dusdanig te zijn dat de ammoniakconcentratie niet boven de 20 ppm komt. 	20	-5	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	<ul style="list-style-type: none"> - Visuele controle of gesloten opslagloods met luchtwasser aanwezig is. - Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm. - Meet op 2 plaatsen in de opslag met behulp van een digitale meter of een waterpas of het afschot tenminste 1 cm over 1 meter betreft en naar het afvoersysteem afloopt. - Meet bij twijfel de afstand tussen de opslag en het oppervlaktewater ter hoogte van het op het oog kortste afstand. Meet vanaf de buitenrand van de opslag tot aan de insteek. De insteek is het snijpunt van overgang maaiveld (horizontale zijde) naar talud oppervlaktewater (schuine zijde).
4	Mest verwijderen buitenverblijf* Met een mestrobot, veeg-, hark- of zuigmachine wordt de mest uit het buitenverblijf verwijderd. <ul style="list-style-type: none"> - Binnenhuisvesting met niet-permanente buitenuitloop - Buitenhuisvesting 	1 5	0 0	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Er is een mestrobot, veeg-, hark- of zuigmachine aanwezig waarmee de vaste mest uit het buitenverblijf kan worden verwijderd.
5	Frequent instrooien potstal/strostal (automatisch $\geq$ 2x per dag)* Er is een machine aanwezig die zorgt voor automatische stro(oisel) verstrekking bij de dieren. Het apparaat legt zelfstandig een route af door de stal die navolgbaar en controleerbaar is. Start- en werktijden worden opgeslagen in een databestand en	20	-2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm. Controleer monitoring automatische stroverstrekking.

	 criterium ammoniak maatlat	Punten ammoniak	Bonus/ malus punten klimaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	<p>zijn opvraagbaar over een periode van tenminste 3 maanden. Het strooisel wordt gelijkmatig verdeeld over het oppervlak van de ligruimte. Er wordt tenminste 2x per dag vergelijkbare porties strooisel verstrekt. De minimale dagelijkse strooiselgift bedraagt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 kg stro per paard, of 7 kg stro per pony. - 3,5 kg houtkrullen per paard, of 2,5 kg per pony. - 2 kg vlas per paard, of 1 kg vlas per pony. <p>Opmerking: Het opstrooien met strooisel kan een negatieve impact hebben op de fijnstofemissie. Mogelijke opties om dit te compenseren, bijvoorbeeld door toepassing van extra fijnstofreducerende maatregelen, zijn in de betreffende maatlat opgenomen.</p>				
6	<p>Strooiselschuif loopstal*</p> <p>De strooiselschuiven verwijderen minimaal 1x per week het strooisel. Start- en werktijden worden opgeslagen in een databestand en zijn opvraagbaar over een periode van tenminste 3 maanden. Het strooisel heeft een dikte gemiddeld niet meer dan 5 cm.</p>	20	-2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm.

* Bronmaatregelen.

Dierenwelzijnsmaatlat: paardenstallen

De keuzemaatregelen met bijbehorende controlesystematiek worden hieronder één voor één beschreven. Per keuzemaatregel worden punten verkregen indien aan de gestelde eisen wordt voldaan.

Dierenwelzijnsmaatlat; keuzemaatregelen dierenwelzijn – stallen voor paarden (inclusief jonge paarden en pony's)

	<i>Criterion dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	VRIJE BEWEGINGSRUIMTE			
1a	<p>Bewegingsruimte binnen de overdekte huisvesting: Dit criterium geldt voor binnenhuisvesting, buitenhuisvesting (schuilstal), individuele en groepshuisvesting. De verplichte randvoorwaarde is een instapeis, punten worden pas behaald voor aanvullende maatregelen.</p> <p>Verplichte randvoorwaarde: Per paard is de minimale afmeting 12,30 m² en per pony 9,00 m². Daarbij moet 10% van de dierplaatsen groter worden uitgevoerd.*</p> <p>De leefruimte van de dieren is netjes afgewerkt waarbij er geen risico's bestaan op verwonden aan uitsteeksels van hekwerk, voervoorzieningen, wanden etc.</p> <p>Bij combinatie van huisvestingssoorten en maten voor pony's en paarden is de kleinste afmeting leidend. Bijvoorbeeld een boxmaat van 18 m² voor een paard en 10 m² voor een pony behaalt maar 1 punt op dit criterium.</p> <p>Er zijn voor criterium 1 maximaal 4 punten te behalen.</p> <p>* Deze randvoorwaarde is gebaseerd op 2x stokmaat in het kwadraat. Waarbij als stokmaat is aangehouden: 1,75 meter voor een paard en 1,50 meter voor een pony. Stokmaat (schofhoogte) = lengte van voorbeen, gemeten vanaf de grond tot hoogste punt van de schouder (bij de wervelkolom). Indien in de vergunning expliciet een aantal dierplaatsen is opgenomen voor paarden jonger dan 3 jaar, dan kunnen daarvoor aangepaste maatvoeringen worden beoordeeld. Omdat er bij de MDV inspectie geen onderscheid gemaakt kan worden</p>		<p>Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. Bepaal of er sprake is van huisvesting van paarden, pony's, opfokdieren of merries met veulen. Bereken de leefruimte op basis van het op het oog kleinste hok. Beoordeel of wordt voldaan aan de verplichte randvoorwaarde van 12,30 m² per paard en 9,00 m² per pony. Beoordeel of 10% van de dierplaatsen groter is uitgevoerd. Stel op basis van de kleinste leefruimte vast hoeveel punten er toegekend worden. Bereken bij groepshuisvesting de oppervlakte die van toepassing is op de grootte van de groep.</p>	<p>Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is of bereken administratief en meet één ruimte na. Visuele controle of er geen uitsteeksels met scherpe hoeken zijn bij het hekwerk, de wanden, water- en voervoorzieningen.</p>

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	tussen huisvesting van veulen, enter en twenter, vindt de beoordeling van huisvesting van jonge paarden plaats op basis van de criteria voor pony's.			
1b	<p>Individuele huisvesting per paard:</p> <ul style="list-style-type: none"> ≥ 12,30 m² ≥ 12,50 m² < 15,00 m² ≥ 15,00 m² < 18,00 m² ≥ 18,00 m² <p>Waarbij de hoogte van het plafond ≥ 2,75 meter dient te zijn en de minimale afmeting van een lengtedeel van een stal 2,63 meter.</p>	<p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	Toets conform beoordelingsrichtlijn 1a.	
1c	<p>Individuele huisvesting per pony:**</p> <ul style="list-style-type: none"> ≥ 9,00 m² < 10,00 m² ≥ 10,00 m² < 13,00 m² ≥ 13,00 m² < 16,00 m² ≥ 16,00 m² <p>Waarbij de hoogte van het plafond ≥ 2,50 meter dient te zijn en de minimale afmeting van een lengtedeel van een stal 2,25 meter.</p> <p>** Een ondernemer kan een onderbouwd verzoek bij het College van Deskundigen agro/food indienen om voor een situatie met aantoonbaar kleinere pony's (richtlijn: stokmaat < 1,20 m) bij kleinere leefruimte punten toe te kennen.</p>	<p>0</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	Toets conform beoordelingsrichtlijn 1a.	
1d	<p>Individuele huisvesting paard en pony:</p> <p>Bonuspunt als 20% van de boxen in een grotere categorie maatvoering valt dan waarvoor punten worden behaald op onderdeel 1b en/of 1c.</p>	<p>1</p>	Bereken of tenminste 20% van de boxen in een grotere categorie leefruimte valt.	
1e	<p>Groepshuisvesting (groep is ≥2 paarden)</p> <p>Bij een groter wordende groepsgrootte neemt behoefte aan vierkante meters per paard af. Aantal benodigde vierkante meters per paard:</p> <ul style="list-style-type: none"> = 12,50- (0,025*(aantal paarden -20)) of = 15,00- (0,025*(aantal paarden -20)) of = 18,00- (0,025*(aantal paarden -20)) 	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	Toets conform beoordelingsrichtlijn 1a.	

	<i>Criterion dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	Het voordeel van meerdere paarden loopt langzaam op. Het aantal vierkante meters dat in mindering gebracht mag worden, wordt per paard langzaam kleiner, maar in totaal loopt het aantal vierkante meters dat in mindering kan worden gebracht wel op doordat dit vermenigvuldigd kan worden met meer dieren in de groep. Bij groepen met meer dan 20 dieren dient er gerekend te worden met de betreffende 12,50/15,00/18,00 m ² per dier en kan de formule achterwege worden gelaten.			
1f	<p>Groepshuisvesting (groep is ≥ 2 pony's)</p> <p>Bij een groter woerotte neemt behoefte aan vierkante meters per pony af. Aantal benodigde vierkante meters per pony:</p> <p>= 10,00- (0,025*(aantal pony's -20)) of</p> <p>= 13,00- (0,025*(aantal pony's -20)) of</p> <p>= 16,00- (0,025*(aantal pony's -20))</p> <p>Het voordeel van meerdere paarden loopt langzaam op. Het aantal vierkante meters dat in mindering gebracht mag worden, wordt per paard langzaam kleiner, maar in totaal loopt het aantal vierkante meters dat in mindering kan worden gebracht wel op doordat dit vermenigvuldigd kan worden met meer dieren in de groep. Bij groepen met meer dan 20 dieren dient er gerekend te worden met de betreffende 12,50/15,00/18,00 m² per dier en kan de formule achterwege worden gelaten.</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	Toets conform beoordelingsrichtlijn 1a.	
1g	<p>Huisvesting fokdieren</p> <p>Wanneer fokdieren worden gehouden, worden punten voor de maatvoering bij 1b, 1c, 1e en 1f toegekend wanneer oppervlakte van de leefruimte x 1,66 is voor merrie met veulen.</p>		Toets conform beoordelingsrichtlijn 1a.	
2a	<p>Bewegingsvrijheid</p> <p>Verplichte randvoorwaarde:</p> <p>Er worden tenminste op één onderdeel van dit criterium punten behaald.</p> <p>Er zijn voor criterium 2 maximaal 10 punten te behalen.</p>		Beoordeel of wordt voldaan aan de verplichte randvoorwaarde om op één onderdeel van criterium 2b of 2c punten te behalen.	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm.
2b	<p>Niet permanent beschikbare ruimte voor vrije beweging van het dier:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Box met uitloop, waarbij uitloop lengte $\geq 4,00$ m (per paard)* én tenminste voor 5% van het aantal dierplaatsen op het bedrijf een uitloop of paddock van $\geq 15,00 \times 7,50$ m of 	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. Bereken of het aantal voorzieningen dat voldoet aan dit criterium tenminste gelijk is aan 20% van het aantal dierplaatsen op het bedrijf.	Visuele controle op het aantal voorzieningen en de afmetingen. Toets of er in het geval van weidegang een voorziening is (bijvoorbeeld drainage of verhoging) voor een droge ondergrond.

	<i>Criterion dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - Box met uitloop of paddock met voldoende lengte om minimaal 5 galopsprongen te maken ($\geq 15,00 \times 7,50$ m). Het aantal uitloopvoorzieningen moet tenminste gelijk zijn aan 20% van het aantal dierplaatsen op het bedrijf of - Paddock of weide met $\geq 40,00$ m lengte én watervoorziening en ruwvoervoorziening liggen minimaal op 15,00 m uit elkaar. Het aantal uitloopvoorzieningen moet tenminste gelijk zijn aan 20% van het aantal dierplaatsen op het bedrijf <p>Niet permanent = voorziening is niet gehele dag beschikbaar voor het dier, maar wel gedurende hele jaar dagelijks enkele uren. Voorwaarde bij weidegang is dat er een voorziening is voor droge ondergrond tijdens winter/regenseizoen.</p>	<p>3</p> <p>5</p>		Veengrond voldoet niet tijdens winterseizoen.
2c	<p>Permanente beschikbaar voor vrije beweging van het dier:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Box met uitloop, waarbij uitloop lengte $\geq 4,00$ m (per paard)* én tenminste voor 5% van het aantal dierplaatsen op het bedrijf een uitloop of paddock van $\geq 15,00 \times 7,50$ m of - Box met uitloop of paddock met de lengte voldoende om minimaal 5 galopsprongen te maken ($\geq 15,00 \times 7,50$ m) of - Groepshok binnen, paddock, weide of track met $\geq 40,00$ m lengte én water- en ruwvoervoorziening liggen minimaal op 15,00 m uit elkaar <p>Voorwaarde bij weidegang is dat er een voorziening is voor droge ondergrond tijdens winter/regenseizoen.</p>	<p>3</p> <p>5</p> <p>10</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. Vrije beweging kan worden gerealiseerd in een groot groepshok (binnen), uitloop, paddock, weide en/of track, mits permanent beschikbaar.	Visuele controle op het aantal voorzieningen en de afmetingen. Toets of er in het geval van weidegang een voorziening is (bijvoorbeeld drainage of verhoging) voor een droge ondergrond. Veengrond voldoet niet tijdens winterseizoen.
3	<p>Afscheidingen binnen groepshuisvesting zonder permanente uitloop/track/weide/paddock:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deels losstaande dichte wanden (minimale hoogte 1,00 meter voor pony's en 1,20 meter voor paarden) 	<p>1</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle op aanwezigheid van voorziening.
4	<p>Indeling leefruimte groepshuisvesting Vluchtmogelijkheden:</p>		Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of wordt voldaan aan de norm.

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - Alle ruimtes in het dierverblijf die <4,00 meter breed zijn hebben tenminste twee in-/uitgangen (geen doodlopende paden/staldelen). - Alle hoeken zijn afgerond. - Alle ruimtes in het dierverblijf zijn $\geq 4,00$ meter breed én hebben een tenminste twee in-/uitgangen <p>Vluchtmogelijkheid = dieren kunnen voor elkaar weglopen zonder elkaar te hoeven passeren of de ruimte is tenminste 4 meter breed.</p> <p>Er mogen geen obstakels in de breedte worden geplaatst. Bij het plaatsen van een obstakel dient bovenop de vereiste vrije breedte tenminste 0,70 meter extra vrije breedte te worden gerealiseerd. Objecten die zich aan het eind van een loopgang bevinden waar geen sprake is van hinder voor elkaar passerende dieren, wordt dit niet als een obstakel gerekend.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>		
5	<p>Indeling leefruimte groepshuisvesting <i>Op alle plekken in het dierverblijf zijn passeermogelijkheden: alle ruimtes zijn $\geq 4,00$ meter breed.</i></p> <p>Er mogen geen obstakels in de breedte worden geplaatst. Bij het plaatsen van een obstakel dient bovenop de vereiste vrije breedte tenminste 0,70 meter extra vrije breedte te worden gerealiseerd. Objecten die zich aan het eind van een loopgang bevinden waar geen sprake is van hinder voor elkaar passerende dieren, wordt dit niet als een obstakel gerekend.</p>	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle op indeling van de groepshuisvesting. De op het oog smalste doorgang wordt nagemeten.
6	<p>Zachte ligruimte groepshuisvesting: $\geq 12,50 \text{ m}^2$ voor paarden $\geq 10,00 \text{ m}^2$ voor pony's</p> <p>Bij een groter wordende groepsgrootte neemt behoefte aan vierkante meters per paard of pony af. Aantal paarden benodigde vierkante meters per paard vanaf 20 dieren: $= 12,50 - (0,025 * (\text{aantal paarden} - 20))$ $= 10,00 - (0,025 * (\text{aantal pony's} - 20))$</p> <p>Bij combinatie van huisvesting van pony's en paarden is de kleinste afmeting leidend. Er zijn maximaal 4 punten te behalen.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.</p> <p>Aan de eis 'zacht' voldoen zand, strooisel, of rubber mat.</p>	Visuele controle of de ligruimte voldoet aan de norm.

	<i>Criterion dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
7	<p>Uitvoering vloertype in leefruimte binnenhuisvesting verhard of onverhard:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stroeve betonvloer (FSC-waarde > 0,60); helling vloer 2 tot 3% met urinegoot, sleuven of afvoerput. Zie bijlage 1 voor richtlijnen stroefheidsmeting. Of - Zachte indrukbare toplaag (kunststof of rubber) of - Ingestrooide vloer (zacht en droog) of - Zand <p>Toelichting: de vloer dient vlak, schoon, droog, niet te mul en niet glad te zijn.</p>	2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of de vloeruitvoering voldoet aan de norm.
8	<p>Bodem in loopgedeeltes buitenhuisvesting:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stroeve betonvloer (FSC-waarde > 0,60); helling vloer 2 tot 3% met urinegoot of sleuven. Zie bijlage 1 voor richtlijnen stroefheidsmeting. - Zachte indrukbare toplaag (kunststof of rubber) of - Paddockroosters met opvulling of - Gedraineerd zand of - Gedraineerde weide <p>Er zijn maximaal 3 punten te behalen. Puntentoekenning:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Volledige bodem schoon en droog, niet te mul en niet glad OF - Gedeelte van de bodem (bijvoorbeeld) rondom voer en drinkplekken niet te mul, niet glad, droog en schoon. - Maatregelen getroffen voor waterafvoer paden/track/paddock/weide d.m.v. waterafvoer installatie. 	2 1 1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of de bodem voldoet aan de norm.
9	<p>Verrijking buiten leefomgeving Buitenuitloop is voorzien van verrijking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - heuvel, - poel of sloot voorzien van schuin aflopende kanten (zodat paard het water kan inlopen) en stromend water of een pomp om het water te verversen (i.v.m. vervuiling in stilstaand water), - variatie in ondergrond (tenminste 2 soorten), 	2 2 1 1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. De bomen moeten binnen 5 jaar aan de maten kunnen voldoen. Ze moeten geplaatst zijn in de buitenuitloop, dit mag ook op de grens van de uitloop, mits de schaduw van de boom binnen de buitenuitloop valt. De bomen mogen met afrastering beschermd worden	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm.

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - schaduwplekken (tenminste 1 boom >6 m hoog per paard en/of een horizontale voorziening van tenminste 5 m² per paard), - schuilvoorziening tegen regen bestaande uit een horizontale voorziening van tenminste 5,00 m² per paard (mag gecombineerd worden met de schaduwplek) - eetbare planten of struiken (tenminste 1,00 m² per paard) (eventueel als afrastering gebruikt) <p>Punten per element, maximaal 9 punten. In geval van ontbreken buiten leefomgeving zijn er geen punten te behalen.</p>	<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">2</p>	<p>tegen vraat. Doel is wel dat het zo is afgerasterd dat de dieren gebruik kunnen maken van de schaduw die de boom levert.</p>	
SOCIALE INTERACTIE				
10	<p>Mogelijkheden sociaal contact en visuele horizon huisvesting: Verplichte randvoorwaarde: Alle dieren op het bedrijf worden gehuisvest met zicht op andere paarden binnen 30 meter én hebben vrij zicht via tenminste twee wanden van het verblijf.</p> <p>'Vrij zicht' = een afscheiding waar doorheen gekeken kan worden. Dit kan een deels open afscheiding zijn, zoals tralies, of uitgevoerd in een helder doorzichtig materiaal (eventueel in combinatie met tralies). Minimaal de helft van de wand moet met vrij zicht zijn uitgevoerd om mee te tellen. Een uitzondering geldt voor scheidingswanden tussen 2 dierverblijven: daar is de minimale afmeting 50 cm breed x 70 cm hoog.</p> <p>Individuele huisvesting:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Opening tussen de boxen voor fysiek contact. Afmeting volledig open deel tenminste 50x70 cm voor fysiek contact, of b. Kijk-luik/halve deur, of c. Vrij zicht tijdens eten door voervoorziening buiten box of tralies tot op vloerniveau rondom voervoorziening (tenminste 1 meter breder dan voervoorziening), of 	<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">2</p>	<p>Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.</p> <p>Bepaal voor onderdeel f of de mogelijkheid tot plaatsing in een groep in het ontwerp van de stal is opgenomen en of er maatregelen worden getroffen om de voorzieningen jaarrond beschikbaar te maken.</p>	<p>Visuele controle of er geen dierverblijven zijn zonder zichtlijn naar andere dierverblijven binnen 30 meter afstand. Bij individuele huisvesting: meet bij minimaal 1 en maximaal 4 dierverblijven of de wanden die vrij zicht geven voldoen aan de voorwaarden. Visuele controle welke voorzieningen aanwezig zijn en of deze voldoen aan de norm. Stel vast of tenminste 90% van de dieren is gehuisvest met één of meerdere voorzieningen. Bepaal het aantal punten voor deze 90% dieren op basis van de slechtst scorende situatie. Bij voorzieningen voor een groep, controleer visueel of dieren in een groep zijn geplaatst en of de voorziening geschikt is om jaarrond te gebruiken.</p>

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p>d. Deels lage muren (maximaal 1,35 meter hoog bij paarden en maximaal 1,15 hoog bij pony's), of</p> <p>e. Box met buitenuitloop direct naast andere buitenuitloop, of</p> <p>f. Maatregel 10a, 10b, 10c, 10d en/of 10e én minimaal 4 uur in groep. Voorziening voor groep (bv op de weide of in paddock) moet jaarrond beschikbaar zijn. Weide telt alleen mee als jaarrond als er een voorziening is voor droge ondergrond tijdens winter/regenseizoen.</p> <p>Groepshuisvesting.</p> <p>Er zijn maximaal 10 punten te behalen. Puntentoekenning op basis van de slechtst scorende situatie, waarbij er een uitzonderingsmogelijkheid is voor maximaal 10% van de dierenplaatsen. Dus tenminste 90% van de huisvesting voldoet aan de voorgeschreven voorwaarden in 10a t/m 10f.</p>	<p>3</p> <p>3</p> <p>5</p> <p>10</p>		
11	<p>Huisvesting in groep voor hoogdrachtige merrie(s) en merrie met veulen.</p> <p>Toelichting: in laatste 2 maanden van de dracht vinden aanpassingen plaats in het rantsoen, minder lichamelijke inspannende activiteiten en monitoring voortekenen geboorte. Voor die tijd kunnen drachtige merries meestal gehuisvest worden zoals niet drachtige dieren.</p>	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of de voorziening aanwezig is.
12	<p>Wenbox/paddock bij groepshuisvesting of wanneer paarden in groepen naar tijdelijke uitloop/paddock/track/wei gaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ruimte waarbij nieuw te introduceren paard contact kan maken met bestaande groep, terwijl mogelijkheid tot terug trekken bestaat. Minimale afmetingen volgens punt 1. 	2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of de voorziening aanwezig is.
RUWVOER				
13	<p>Voerplaatsen voor ruwvoer: 1 voerplek per paard van minimum van 80 cm per dier bestaande uit:</p>	3	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle van aanwezig zijnde voorziening. Meet bij minimaal 1 en maximaal 4 voorzieningen of aan de randvoorwaarden wordt voldaan.

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p>een ruif aan de binnenzijde, een voerhek met ruwvoervoorziening aan buitenzijde van het dierverblijf, of een voerbox. Individuele huisvesting kan hier ook punten voor behalen. Bij het voerhek is een voerplek minimaal 80 cm en bestaat uit een open en gesloten deel. Bij meerdere voerplekken dienen de open en gesloten delen van het voerhek om en om te worden geplaatst. Bij een voervoorziening op de grond, dient de voorziening buiten de omheining van het dierverblijf, op een verharde ondergrond en onder een afdak te worden uitgevoerd.</p> <p>Of Een voerplek om te delen met meerdere paarden</p> <p>In geval van individuele ruwvoervoorziening in een voerbox, moet de verblijf/eettijd per paard voldoende zijn en het aantal boxen daarop aansluiten. Het doel van deze maatregel is dat alle dieren ten alle tijden <u>ongehinderd</u> kunnen beschikken over een voerplek (ook nieuwe dieren of dieren lager in rang).</p>	1		
14	<p>Beschikbaarheid ruwvoer: Dieren komen niet langer dan 4 uur per dag zonder ruwvoer te staan door middel van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorraadvoeding via voerhek, voerbak of voergoot met capaciteit van tenminste 180 liter per dier. - Slowfeeder systeem. Met netten of andersoortige mazen (geen metaal) met openingen kleiner dan 7 x 7 cm. Het paard kan het ruwvoer alleen via deze openingen bereiken (vulopening is afgesloten). Totale capaciteit aan ruwvoervoorzieningen in het dierverblijf (ook niet-slowfeeder) is tenminste 180 liter per dier. - Geautomatiseerd systeem (automatische voerverstrekking of aanschuifstelsel). Een voerstation is buiten het liggedeelte geplaatst en er zijn tenminste twee in-/uitgangen naar de ruimte met het voerstation (geen doodlopend pad/staldeel). 	8	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of er voorzieningen aanwezig zijn waarmee voldaan wordt aan de norm.

	<i>Criterion dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>	
	<p>Horizontale eethouding (alleen punten voor horizontale eethouding als ook punten worden behaald voor beschikbaarheid ruwvoer)</p> <p>Voorwaarde is dat de voerhoogte maximaal 1,35 meter hoog is voor paarden en 1,15 meter voor pony's. Strooisel op de grond in het dierverblijf telt niet mee als ruwvoerverstrekking.</p>	2			
STALINRICHTING					
15	<p>Vrije breedte loopgangen voor dieren (begeleid door mens):</p> <p>Boxenrij aan 1 kant van de gang:</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 3,00 < 4,50 m</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 4,50 m</p> <p>Boxenrij aan 2 kanten van de gang:</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 4,50 < 6,00 m</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 6,00 m</p>	<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">2</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of voldaan wordt aan de norm. De op het oog smalste doorgang wordt nagemeten.	
16	<p>Loopgangen zijn stroef uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vloer met profiel (bijvoorbeeld klinkers of betonvloer met profiel) - Stroeve betonvloer (FSC-waarde > 0,60). Zie bijlage 1 voor richtlijnen stroefheidsmeting. 	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle van vloeruitvoering of aanwezigheid van de rapportage van de stroefheidsmeting.	
17	<p>Vrije hoogte en breedte deuren en toegangspoorten:</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 1,20 m breed en ≥ 2,30 m hoog of</p> <p style="padding-left: 20px;">≥ 1,40 m breed en ≥ 2,30 m hoog</p> <p>Alleen punten als zowel hoogte als breedte boven de aangegeven waarden vallen en er geen obstakels in de opening staan/hangen.</p>	0	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of voldaan wordt aan de norm. De op het oog smalste doorgang wordt nagemeten.
18	<p>Veilige afscheidingen binnen en buitenhuisvesting:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Afscheidingen of afrastering (geen prikkeldraad) zijn veilig voor de dieren. Afstand tussen eventuele 	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle of voldaan wordt aan de norm. Bij minimaal 1 en	

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p>Dak geïsoleerd met een gemiddelde Rc-waarde van 2,0 voor het gehele dak inclusief geïsoleerde lichtdoorlatende dakplaten en exclusief open nok</p> <p>Deze maatregel komt alleen voor punten in aanmerkingen bij binnenhuisvesting en schuilstal (met tenminste 3 zijwanden).</p>			Administratieve controle via gespecificeerde facturen en leveringsdocumenten voor de aanschaf en installatie.
22	<p>Natuurlijke of mechanische ventilatie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorzien van automatische aansturing van gordijnen - Aanvullend ondersteund door gebruik van HVLS (high volume, low speed) ventilatoren - Aanvullend ondersteund door gebruik van anders dan HLVS-ventilatoren - Airconditioning (temperatuur controle) <p>Er zijn maximaal 2 punten te behalen.</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is.
23	<p>Stalvolume in hoofdverblijfsruimte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - $\geq 40 \text{ m}^3$ per dierplaats of - Buitenhuisvesting <p>Hoofdverblijfsruimte is het deel van de stal waarin volwassen dieren zijn gehuisvest, met inbegrip van de voer- en werkpaden die eraan grenzen. In een stal met meerdere diercategorieën dient de stalinhoud te worden bepaald aan de hand van de verticale projectie van de leefruimte van de volwassen dieren en het hierbij behorende deel van de voergang.</p> <p>Bijzondere verblijfsruimten zoals ziekenstal, veulenbox en melkstal vallen niet onder de hoofdverblijfsruimte.</p>	<p>4</p> <p>4</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.
LICHT				
24	<p>Licht doorlatendheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - $\geq 10\%$ van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend <p>Aanvullende keuzes</p> <ul style="list-style-type: none"> - $\geq 20\% < 50\%$ van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend of - $\geq 50\%$ van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend of - kunstlicht $\geq 120 \text{ Lux}$ (aantonen middels lichtplan) 	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>2</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	controleer of realisatie conform plan is en meet eventueel lichtdoorlatende stukken wand of dak na. Bij kunstlicht controleren dmv facturen en specificaties.

	<i> criterium dierenwelzijnsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	OVERIGEN			
25	Vliegenbestrijding: - vaste voorziening in de binnen hoofdverblijfsruimte, zoals vliegenlampen of vliegenvernevelingsinstallatie.	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	visuele beoordeling, controleer of voorzieningen juist zijn geplaatst en aangesloten.
26	Borstel: Verticale borstels: - ≥ 1 per 20 dieren bij groepshuisvesting, of - In tenminste 90% van de boxen of paddocks bij individuele huisvesting Bovenstaande + horizontale borstels Er zijn maximaal 2 punten te behalen. Uitvoering borstels: De borstels kunnen verticaal of horizontaal worden geplaatst. De horizontale borstel dient op schofhoogte geplaatst te worden, of flexibel te zijn uitgevoerd. Flexibel is een horizontale borstel die in verticale richting op en neer bewogen kan worden met een veer, waardoor het paard de borstel op hoogte kan duwen. Verticale borstels dienen op de volle lengte van een paal worden geplaatst, waardoor alle hoogtes beschikbaar zijn.	1 2	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan. Een roterende borstel voldoet niet op dit onderdeel (manen/staart).	visuele beoordeling, controleer of voorzieningen juist zijn geplaatst.

	<i>Criterion diergezondheidsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	HYGIENE MAATREGELEN			
6	<p>Dubbele afrastering:</p> <ul style="list-style-type: none"> - op grenspercelen waar geweid wordt of een sloot tussen de percelen <p>> minimale afstand tussen de twee afrasteringen of de minimale breedte van de sloot op de grens van het perceel van de paardenhouder met een andere perceeleigenaar is 3 meter.</p> <p>> Iedere vorm van dubbele afrastering is toegestaan, ook instappaaltjes met schrikdraad.</p> <p>> Percelen die grenzen aan bouwland en de openbare weg mogen voorzien zijn van een enkele in plaats van een dubbele afrastering.</p>	4	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Visuele controle op de juiste afstand tussen afrasteringen of de breedte van de sloot op de grenspercelen.
7	<p>Aparte ruimte voor separeren van zieke paarden om eventuele verspreiding van ziektekiemen tegen te gaan.</p> <p>Ziekenstal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aparte ziekenstal of paddock, waarbij geen fysiek contact met andere paarden mogelijk is, maar wel visueel contact mogelijk is met voldoende ligcomfort. Afmetingen minimaal gelijk aan ruimte onder punt 1* <p>Ziekenpaddock:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aparte paddock, waarbij geen fysiek contact met andere paarden mogelijk is, maar wel visueel contact mogelijk is met voldoende ligcomfort* en schuilmogelijkheid. Afmetingen minimaal gelijk aan ruimte onder punt 1 * <ul style="list-style-type: none"> - Hoeft niet aanwezig te zijn in de te (ver)bouwen stal, maar wel op dezelfde bedrijfslocatie - Een gecombineerde veulenbox en ziekenstal kunnen niet voor dubbele puntenwaardering in aanmerking komen - De stal mag in meerdere delen zijn opgesplitst <p>Er mogen geen vaste dierplaatsen zijn ingetekend in bijzondere ruimtes.</p>	<p>2</p> <p>2</p>	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer alle randvoorwaarden visueel en meet ruimte na bij twijfel.

	<i> criterium diergezondheidsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
8	<p>Een quarantaine stal/paddock:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanwezigheid van de mogelijkheid om nieuwe paarden gescheiden te houden van aanwezige dieren door een dubbele afrastering met daartussen minimaal 3 meter afstand om neus-neus contact te voorkomen. - Geen fysiek contact met andere paarden mogelijk, maar wel visueel contact. - Voldoende ligcomfort en schuilmogelijkheid in geval van paddock). - Afmeting stal/paddock tenminste 12 m². - De hoogte van het plafond dient $\geq 2,70$ meter te zijn voor paarden en $\geq 2,50$ voor pony's. - De minimale afmeting van een lengtedeel van een stal 2,5 meter voor paarden en 2,25 m voor pony's. - Ligcomfort wordt gerealiseerd met zand, strooisel of indrukbare toplaag (kunststof of rubber). 	6	Op basis van de ingeleverde documenten wordt getoetst of punten behaald worden.	Controleer op de fysieke aanwezigheid van een gescheiden van de andere bedrijfsgebouwen staande quarantainest. Controleer de omkleedruimte op de hiernaast genoemde eisen. Controleer op fysiek gescheiden aparte mestput, mestafvoerpunt, ventilatiesysteem van de andere stallen. De drink- en voerplaatsen en de aanwezigheid van stalen materialen worden gecontroleerd op fysieke aanwezigheid en gemeten. Bepaal aan de hand van de vergunning of het aantal plaatsen correct is. Middels meting kan het juiste oppervlak per dier vastgesteld worden.
9	<p>Handenwasgelegenheid en omkleden op het bedrijf:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plek waar in elk geval handen kunnen worden gewassen. Deze voorziening dient bij de ingang van de stal te zijn gesitueerd en voorzien van een informatiebord met de tekst "Was voor het betreden van de stal de handen" - Plek voor professionele erfbezoekers (als dierenarts en hoefsmid) waar bedrijfseigen schoeisel en overkleding aangetrokken kan worden. 	3 3	Toets administratief of alle onderdelen zijn ingetekend.	Visuele controle op aanwezigheid en werking van de onderdelen (bijv. watertoevoer en -afvoer)
10	<p>Spoelplaats voor voertuigen en trailers op vuile bedrijfsgebouwen</p> <p>Eisen spoelplaats:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vloeistofdichte plaats, spoelwaterafvoer naar afvoer via afschot (minimaal 1%) of zijkanten 15 cm hoog. - Watervoorziening aanwezig bij spoelplaats; Er is een waterleiding/- slang van minimaal 22 mm dik of installatie met voorraadvat, met een waterdebiet (opbrengst) van minimaal 2.500 liter per uur. (Een hoge drukspuit voldoet niet) 	3	Administratieve controle op alle onderdelen.	Visuele controle op alle randvoorwaarden. Controleer werking watertoevoer en verlichting, beoordeel afvoer meet afmeting spoelplaats na.

	<i>Criterion diergezondheidsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - Er is een waterslang van minimaal 25 meter aanwezig - Voorziening dat spoelwater en reinigingsmiddel niet in grond- en oppervlaktewater komen (aparte afvoer naar opslagput, mestkelder of riool (indien vergund)). - De afmeting van de spoelplaats is minimaal 18 bij 5 meter. De openingen kunnen afgesloten worden. De spoelplaats kan verlicht worden met kunstlicht. 			
11	<p>Ontsmettingsbak voor voertuigen en trailers op overgang vuile naar schone bedrijfsgedeelte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De onsmettingsbak heeft een opstaande rand van minimaal 30 cm en een afschot van minimaal 1% naar de afvoerput. - De onsmettingsbak is verhard en vloeistofdicht. - De vloeistof kan onder de onsmettingsbak worden opgevangen in een vloeistofdichte opvangbak. Een afvoerputje zorgt voor de afvoer naar de opvangbak. Het water loopt naar het afvoerputje toe. - De onsmettingsbak is minimaal 3 meter breed en 5 meter lang. - Er is verlichting aanwezig op de spoelplaats. <p>Deze punten kunnen niet behaald worden indien punten zijn behaald voor de spoelplaats voor voertuigen.</p>	3	Administratieve controle op alle onderdelen.	Visuele controle op alle randvoorwaarden. Controleer werking verlichting, beoordeel afvoer meet afmeting onsmettingsbak na.
12	<p>Vuile/schone weg:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Vaste belemmeringen voor voertuigen om direct op het erf te komen, zoals een slagboom of toegangshek dat gesloten kan worden. Een flexibele belemmering van bijvoorbeeld een ketting voldoet ook mits het mogelijk is de doorgang volledig af te sluiten. De transportwegen voor voer, dieren en mest zijn verhard met stenen, beton, asfalt of puin. b) Voorgaande plus een aanvullende afleverplaats voor dieren. Gedacht kan worden aan een "kiss and ride" situatie waar je vanuit de stal/wei/paddock met het paard naar het vervoersmiddel loopt. Deze faciliteit ligt dus op de grens van het schone en vuile gedeelte van het erf. c) Strikte scheiding tussen de schone weg en vuile weg. De dieren bevinden zich op het schone gedeelte en is afgescheiden van het vuile gedeelte door een afscheiding 	2 4 3	Administratieve controle op aanwezigheid onderdelen in het criterium.	Visuele controle of aan alle onderdelen van het criterium is voldaan. Meet bij twijfel de hoogte van de afscheiding en/of afstanden na. Een looplijnschets kan bijvoorbeeld zijn gemaakt op een bouwtekening of een schematische plattegrond van het bedrijf.

	<i> criterium diergezondheidsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p>(dichte afscheiding of natuurlijke barrière zoals een sloot of een dichte heg van minimaal 1 meter hoog). Het schone gedeelte is alleen bereikbaar via afsluitbare doorgangen. Mensen kunnen het schone gedeelte alleen op via een hygiënesluis (omkleedruimte met watervoorziening). Er dient een schets te zijn met "looplijnen" voor personen, intern transport van dieren en dierlijke producten, voer en materialen waarin kruisingen tussen de looplijnen voorkomen worden. De looplijnen voor voeders, dieren, dierlijke producten, kadavers en bezoekers zijn weergegeven met verschillende kleuren. Het moet duidelijk zijn dat de looplijnen logisch zijn, mogelijkheden voor het verkorten van de looplijnen anders dan aangegeven op de tekening, door de aanwezigheid van deuren, worden niet goedgekeurd.</p> <p>d) Luchtinlaten niet direct aan de vuile weg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indien een stalmuur met ventilatieopeningen als scheiding fungeert tussen vuil en schoon, dienen de transportwegen minimaal 5 meter verwijderd te zijn van luchtinlaten van de stal en open voeropslag. - De scheiding tussen vuil en schoon ligt op minimaal 5 meter van de buitenmuren. - Bedrijf dat geen vuile-schone weg principe heeft doorgevoerd, kan hier punten halen als er geen transport plaatsvindt binnen een straal van 5 meter van de ventilatieopeningen. <p>Er zijn maximaal 10 punten te behalen.</p>	1		
13	<p>Krachtvoersilo's met bedrijfseigen aanvoerslang met koppelstuk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op het schone bedrijfs gedeelte met een aansluitpunt op het vuile bedrijfs gedeelte. - Op het vuile bedrijfs gedeelte met automatische voertransport (door middel van bijvoorbeeld een voervijzel) naar het schone bedrijfs gedeelte. 	2 2	Alleen van toepassing in geval van schone / vuile weg. Administratieve controle	Visuele controle.

	<i>Criterium diergezondheidsmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
14	Aanvoer van ruwvoer: <ul style="list-style-type: none"> - Op de overgang van het schone en vuile gedeelte van het bedrijf of - Op het schone gedeelte indien voertuigen door ontsmettingsbak komen om de voorraad aan te vullen 	3	Alleen van toepassing in geval van schone / vuile weg. Administratieve controle	Visuele controle.
15	Kadaverplaats: <ul style="list-style-type: none"> - De vloeistofdichte kadaverplaats is voorzien van een afvoer/opvang zodat vloeistoffen niet in het grond- of oppervlaktewater terecht kunnen komen, is uitgevoerd met een kadaverkap, ligt in het vuile gedeelte van het bedrijf aan de openbare weg en ligt naast de transportroutes van het bedrijf. Er is een waterpunt aanwezig met bereik tot de kadaverplaats om de materialen die gebruikt zijn voor het vervoer van kadavers te reinigen. De kadaverplaats ligt op minimaal 5 meter van andere bebouwing of is afgeschermd door middel van een muurtje of heg. Een mobiele kadaverplaats die voldoet aan de gestelde eisen komt ook in aanmerking voor punten. 	3	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is
16	Eventuele mestafvoer: <ul style="list-style-type: none"> - Het ophaalpunt van de mest bevindt zich op de vuile weg of de mestopslag is zo gesitueerd dat de vrachtwagen niet op de schone weg komt. 	6	Administratieve controle Alleen van toepassing in geval van schone/vuile weg. Locatie mestopslag naar de rand van het erf.	Visuele controle of aan het criterium is voldaan wat betreft locatie mestafvoer. Indien sprake is van een mest of spoelwater aanzuigpunt is de aansluitkoppeling fysiek aanwezig
	OVERIGEN			
17	Een geautomatiseerd managementsysteem met datageheugen (voor minimaal één jaar). Invoer van gegevens kan zowel handmatig als geautomatiseerd plaats vinden. Het gaat om algemene gegevens over diergezondheid en voeding.	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleren of het managementsysteem werkt en actuele gegevens beschikbaar zijn (uitdraai controleren).
18	Een geautomatiseerd managementsysteem met datageheugen (minimaal één jaar) voor individuele dieridentificatie en monitoring individuele diergezondheid. Per geautomatiseerde meting één punt toegekend (max. drie punten). Het gaat om type metingen als activiteit meter, terugkoppeling werkelijke individuele voeropname, individuele wateropnameregistratie.	1 tot 3	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleren of het managementsysteem werkt en actuele gegevens beschikbaar zijn (uitdraai controleren).

	<i> criterium diergezondheidsmaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
19	<p>Behandelbox:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Smalle in lengte verstelbare ruimte waar een paard volledig in past met uitzondering van de hals en het hoofd. <p>Een kortere behandelbox (waar het paard niet volledig ingesloten staat) komt niet voor punten in aanmerking.</p>	3	Administratieve controle	Visuele controle of er voorzieningen aanwezig zijn waarmee het systeem voldoetaan wordt aan de norm.
20	<p>Alarmsysteem met doormelding voor stroomuitval Onder doorvermelding wordt verstaan dat het alarm wordt doorgegeven aan een vaste telefoon, een mobiele telefoon of een semafoon (pieper).</p>	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is.
21	<p>Noodstroomvoorziening met voldoende capaciteit om de reguliere bedrijfsvoering te kunnen uitvoeren (ventilatie, voerverstrekking, e.d.)</p>	1	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is.
22	<p>Mechanische mestschuif, mestschuif aan voertuig, of mestrobot zonder vloerbevochtiging of vloerbesproeiing (bij de oppervlakten met verharde ondergrond).</p>	5	Toets administratief of aan randvoorwaarden criterium is voldaan.	Controleer of realisatie conform stalontwerpcertificaat is.

Klimaatlat: paardenstallen

De keuzemaatregelen met bijbehorende controlesystematiek worden hieronder één voor één beschreven. Per keuzemaatregel worden punten verkregen indien aan de gestelde eisen wordt voldaan.

Klimaatmaatlat met keuzemaatregelen energie – paardenstallen (inclusief jonge paarden en pony's)

	<i>Criterion klimaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
1	<p>Energieverbruik ammoniak emissiereducerende technieken: Bonuspunten indien voor reductie van ammoniakemissie is gekozen voor een techniek die relatief energiezuinig is en maluspunten als de gekozen techniek een hoog energieverbruik heeft.</p> <p>Verplichte randvoorwaarde: Alle maluspunten moeten gecompenseerd worden met aanvullende punten op de Klimaatlat.</p> <p><u>Compensatie maluspunten</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bonus en maluspunten van de emissiereducerende technieken zijn opgenomen in de ammoniakmaatlat met perspectiefvolle systemen. - Alle maluspunten moeten in reductie worden gebracht op het totaal aantal behaalde punten op de Klimaatlat. - Na reductie van de maluspunten moeten er voldoende punten zijn behaald om aan het ambitieniveau van de klimaatlat te voldoen. 		<p>Administratieve toetsing op energiewaardering van het gekozen systeem voor reductie van ammoniakemissie (zie ammoniakmaatlat). De laagste puntenwaardering op energie van de gekozen systemen is het aantal punten dat voor "emissie-arme technieken" op de klimaatlat wordt behaald.</p> <p>Er kunnen maximaal 5 bonuspunten behaald worden voor deze maatregel.</p> <p>Controleer of er voldoende compensatiepunten worden behaald voor de maluspunten en voldoende punten worden behaald voor het ambitieniveau.</p> <p>Bereken of het ambitieniveau wordt behaald: Totaal behaald aantal punten klimaatlat – maluspunten = uitkomst (moet hoger zijn dan het ambitieniveau)</p> <p>Voorbeeldberekening: Ambitieniveau: 10 punten Behaalde maluspunten: -5 punten Totaal aantal behaalde punten klimaatlat: 13 punten Berekening: 13-5=8</p>	<p>Administratieve toetsing van puntenwaardering op basis van gerealiseerde techniek voor ammoniakemissie reductie. Controleer of er voldoende compensatiepunten worden behaald voor de maluspunten en voldoende punten worden behaald voor het ambitieniveau.</p>

	<i>Criterion klimaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
			Ambitieniveau is 10, dus in dit voorbeeld moeten nog 2 punten extra behaald worden op de klimaatlat	
	DRINKWATER			
2	Zuinig watersysteem Energiezuinig oppompen van bronwater. Het oppompen, reinigen en rondpompen van drinkwater vraagt maximaal 0,8 kWh/m ³ gereinigd water. Dit kan aangetoond worden door een watermeter bij de bron en tussenmeter(s) voor elektriciteit bij de pomp(en).	1	Administratieve controle	Visuele controle van de meterstanden en administratieve controle of maximaal 0,8 kWh/m ³ gereinigd water wordt verbruikt.
3	Vasthouden van warmte Verminderen van warmteverlies bij warmwaterleidingen. Keuzemaatregelen: - Geïsoleerde warmwaterleidingen (incl. warmwaterleiding warmtewisselaar indien aanwezig). - Diameter warmwaterleiding minimaal 15 mm.	1 1	Administratieve controle	Visuele controle of alle warmwaterleidingen zijn geïsoleerd.
4	Drinkwatervoorziening vorstvrij Door middel van energiezuinige voorziening: - Verwarmingslint (stroomverbruik <16W/m) - Rondpompsysteem (minimaal IE2 klasse motor) - Geïsoleerde leidingen. Maximaal 1 punt te behalen op dit onderdeel. Let op dat de paarden niet bij het verwarmingslint kunnen.	1	Administratieve controle	Visuele controle of alle drinkwaterleidingen voorzien zijn van verwarmingslint of isolatie.
	VERLICHTING			
5	Bewegingsmelders in (buiten)ruimten waar niet regelmatig personen en/of paarden aanwezig zijn (automatische aanwezigheidsdetectie of reagerend op veegpuls)	1	Administratieve controle	Controle op aanwezigheid van bewegingsmelders in niet dierruimten en controle op werking.
6	Schemerschakelaars/lichtcomputer voor verlichting in dierruimten, sensoren aan twee zijden van de stal. (indien bij een deel van de stal door omgevingsfactoren het daglicht gehinderd wordt (hoge bomen, ander gebouw, etc) dient een extra sensor te worden aangebracht voor de betreffende afdelingen.)	1	Administratieve controle	Controle op aanwezigheid van lichtsensoren waarbij de verlichting aangaat als het lichtniveau in een afdeling/stal op basis van daglichttoetreding te laag wordt.

	<i> criterium klimaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<i>Randvoorwaarde hierbij is dat er een tijdschakelaar met een ingestelde donkerperiode van de hoofdverlichting van tenminste 6 uur (23 – 5 uur) aanwezig is.</i>			Controle in de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4).
7	<p>Natuurlijke daglichtintrede van vloeroppervlakte in zijwand + dak lichtdoorlatend.</p> <p>≥ 10% of ≥ 20% of ≥ 30% of ≥ 40% of ≥ 50% of</p> <p>Zie bijlage 2 daglichttoetreding.</p> <p><i>Randvoorwaarde: Let bij de plaatsing van de verlichtingsarmaturen op de eventuele lichthinder buiten de stal. Er worden alleen punten op dit onderdeel toegekend als ook wordt voldaan aan een van de onderdelen van criterium 16 bij Bedrijf & Omgeving.</i></p>	<p>1 2 3 4 5</p>	Administratieve controle	Controleer of realisatie conform plan is en meet eventueel lichtdoorlatende stukken wand of dak na.
8	<p>Hoofdverlichting* dierverblijf met gemiddeld 100 Lux op vloerniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zuinige verlichting 80 tot 110 Lumen/Watt of - zeer zuinige verlichting ≥110 Lumen/Watt <p>Hoofdverlichting wordt bepaald aan de hand van het lichtplan en betreft de verlichting welke het belangrijkste bijdraagt aan het elektriciteitsverbruik (lampvermogen x branduren). Het lichtplan is berekend o.b.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de gerealiseerde verlichtingssterkte op vloerniveau - met standaard reflectiewaarde (ISO normering voor vervuild gebied): <ul style="list-style-type: none"> o Plafond reflectie: 20% o Wanden reflectie: 20% o Vloeren reflectie: 10% - Gelijkmatigheid van tenminste 0,4, gebaseerd op minimale luxwaarde gedeeld door de gemiddelde luxwaarde én waarbij de minimale luxwaarde gedeeld door de maximale luxwaarde tenminste 0,3 is. 	<p>3 4</p>	<p>Administratieve controle of het lichtplan minimaal de benoemde onderdelen bevat.</p> <p>Conformiteit van een lichtplan aan NEN 12464 is aantoonbaar door deelname van leverancier aan de NSVV gedragscode verlichting (herkenbaar aan NSVV logo op lichtplan en deelnemerslijst op website www.nsvv.nl).</p>	Controleer of realisatie hoofdverlichting conform lichtplan is en overeenkomt met specificaties Lumen/Watt in de facturen.

	<i> criterium klimaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> - Lumen/Watt verhouding o.b.v. de gehele verlichtingsinstallatie (lamp, armatuur en voorschakelapparaat) <p>Deze onderdelen moeten in de berekening van de benodigde verlichting zijn meegenomen. Aan de opmaak van het verlichtingsplan stelt MDV geen eisen. Alternatief voor voorwaarden lichtberekening: Als het lichtplan is opgesteld conform NEN 12464, dan voldoet deze aan de voorwaarden voor de inhoud van een lichtplan.</p> <p>Uit de specificaties van de armaturen moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De armaturen in de klasse 0 of 1 (aantoonbaar middels meetrapport) zijn geclassificeerd in verband met de fotobiologische veiligheidsgrens. - De armaturen voldoen aan een LOR waarde (Light Optical Reflection value) van >75%. <p><i>Toelichting: In een verlichtingsplan berekent een leverancier hoeveel lampen op welke plekken in de stal moeten worden opgehangen. Aan de hand van de uitkomst stelt de leverancier de offerte op.</i></p>			
9	<p>Hoofdverlichting* trainingsvoorzieningen met gemiddeld 100 Lux op vloerniveau:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zuinige verlichting 80 tot 110 Lumen/Watt of - zeer zuinige verlichting ≥ 110 Lumen/Watt <p>Hoofdverlichting wordt bepaald aan de hand van het lichtplan en betreft de verlichting welke het belangrijkste bijdraagt aan het elektriciteitsverbruik (lampvermogen x branduren). Het lichtplan is berekend o.b.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de gerealiseerde verlichtingssterkte op vloerniveau - met standaard reflectiewaarde binnenvoorzieningen (ISO normering voor vervuild gebied): <ul style="list-style-type: none"> o Plafond reflectie: 20% o Wanden reflectie: 20% 	<p>1</p> <p>2</p>		<p>Controleer of realisatie hoofdverlichting conform lichtplan is en overeenkomt met specificaties Lumen/Watt in de facturen.</p>

	<i> criterium klimaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vloeren reflectie: 10% - Gelijkmatigheid van tenminste 0,4, gebaseerd op minimale luxwaarde gedeeld door de gemiddelde luxwaarde én waarbij de minimale luxwaarde gedeeld door de maximale luxwaarde tenminste 0,3 is. - Lumen/Watt verhouding o.b.v. de gehele verlichtingsinstallatie (lamp, armatuur en voorschakelapparaat) <p>Deze onderdelen moeten in de berekening van de benodigde verlichting zijn meegenomen. Aan de opmaak van het verlichtingsplan stelt MDV geen eisen. Alternatief voor voorwaarden lichtberekening: Als het lichtplan is opgesteld conform NEN 12464, dan voldoet deze aan de voorwaarden voor de inhoud van een lichtplan.</p> <p>Uit de specificaties van de armaturen moet blijken dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De armaturen in de klasse 0 of 1 (aantoonbaar middels meetrapport) zijn geclassificeerd in verband met de fotobiologische veiligheidsgrens. - De armaturen voldoen aan een LOR waarde (Light Optical Reflection value) van >75%. <p><i>Toelichting: In een verlichtingsplan berekent een leverancier hoeveel lampen op welke plekken in de stal moeten worden opgehangen. Aan de hand van de uitkomst stelt de leverancier de offerte op.</i></p> <p>* Hoofdverlichting trainingsvoorzieningen: dit geldt voor stapmolen, longercirkel, binnen en buiten rijbak.</p>			
10	<p>Natuurlijke ventilatie, eventueel voorzien van automatische aansturing van gordijnen</p> <p>Of</p> <p>Natuurlijke ventilatie, aanvullend ondersteund door gebruik van HVLS (high volume, low speed) ventilatoren</p> <p>Of</p>	6	Administratieve controle	Visuele controle op de aanwezigheid van een automatisch aangestuurd mechanisch ventilatiesysteem.
		4		

	Criterion klimaatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	Natuurlijke ventilatie, aanvullend ondersteund door gebruik van anders dan HLVS-ventilatoren Of Mechanische ventilatie	2 0		
11	Stapmolen Geen stapmolen Energiezuinige stapmolen (motor IE2 of hoger)	2 1	Administratieve controle.	Visuele controle op de afwezigheid, of specificatie van motor.
	Duurzame energiebronnen (wind- en zonne-energie)	Norm- verbruik : 85 kWh/ dierplaats	<i>De norm geldt in principe voor het gehele bedrijf of tenminste voor alle stallen van de betreffende sector. De norm wordt bepaald door de dierplaatsen te vermenigvuldigen met het normverbruik dat is gebaseerd op de actuele versie van KWIN wordt gehanteerd voor energiekosten (elektrisch). (zie hiernaast)</i> <i>Het is ook mogelijk om punten voor duurzame energie te behalen voor het verbruik gerelateerd aan de te certificeren stal in plaats van aan het hele bedrijf. Dit kan alleen indien wordt aangetoond dat 1) (een deel van) de geproduceerde duurzame energie direct naar de betreffende stal gaat en 2) de capaciteit van de duurzame energievoorziening niet eerder in een MDV certificaat aan een andere stal van het bedrijf is toegerekend.</i>	
12	Windenergie A. waarbij $\geq 10 < 25\%$ van het normverbruik wordt gedekt met windenergie, of B. waarbij $\geq 25 < 40\%$ van het normverbruik wordt gedekt met windenergie, of C. waarbij $\geq 40 < 75\%$ van het normverbruik wordt gedekt met windenergie, of D. waarbij $\geq 75\% < 100\%$ van het normverbruik wordt gedekt met windenergie, of E. waarbij $\geq 100\%$ van het normverbruik wordt gedekt met windenergie. - De windmolen moet fysiek op het terrein van het bedrijf zijn gesitueerd. - De windmolen moet in eigendom (juridische rechtspersoon) zijn van het bedrijf. Indien het bedrijf mede-eigenaar is dan wordt het percentage dekking berekend op basis van het gedeelte dat eigendom is van het bedrijf.	5 7 10 15 20	Bereken het normverbruik en beoordeel de energieproductie van de windmolen volgens offerte.	Visuele controle op de aanwezigheid van een windmolen of windturbine en administratieve controle van de berekeningen van het nominale vermogen van de windmolen en het berekende normverbruik.
13	Zonne-energie (de zonnepanelen kunnen op de stal, op een ander gebouw of op de grond geplaatst zijn)		Bereken het normverbruik en beoordeel de energieproductie zonnepanelen volgens offerte.	Visuele controle op de aanwezigheid van zonnepanelen en het geplaatste aantal; administratieve controle van

	<i> criterium klimaatlat</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p>A. waarbij $\geq 10 < 25\%$ van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen, of</p> <p>B. waarbij $\geq 25 < 40\%$ van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen, of</p> <p>C. waarbij $\geq 40 < 75\%$ van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen, of</p> <p>D. waarbij $\geq 75\% < 100\%$ van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen, of</p> <p>E. waarbij $\geq 100\%$ van het normverbruik wordt gedekt met zonnepanelen.</p>	<p>5</p> <p>7</p> <p>10</p> <p>15</p> <p>20</p>		de berekeningen van het vermogen van de zonnepanelen en het berekende normverbruik.
14	<p>Tijdelijke opslag van zonne-energie: Accu(s) met minimale opslagcapaciteit van 10 kWh gekoppeld aan zonnepanelen. De opgeslagen elektriciteit wordt ingezet voor elektrisch aangedreven apparatuur/machines. Er is 10 jaar garantie afgegeven op het gebruik van de accu.</p>	1	Administratieve controle.	Visuele controle op de aanwezigheid van accu en opslagcapaciteit.

Fijnstofmaatlat: paardenstallen

De maatlat fijnstof beschrijft de systemen die opgenomen zijn in de door het Ministerie van I&W vastgestelde lijst met emissiearme technieken voor fijnstof (PM₁₀) en de daaraan gekoppelde emissiefactoren (<http://www.infomil.nl/onderwerpen/landbouw-tuinbouw/stof/beoordelen-fijn-stof/>). Daarnaast is een aantal perspectiefvolle systemen opgenomen die (nog) niet opgenomen zijn in bijlage 1 van de Rav, maar waarvan wel met een grote mate van zekerheid verwacht mag worden dat deze bijdragen aan een lagere fijnstof uitstoot. Deze perspectiefvolle systemen zijn binnen de maatlat fijnstof met punten gewaardeerd op basis van de te verwachten emissiereductie en de bijdrage aan de interne luchtkwaliteit en op basis van de (on)zekerheid over deze effecten.

Er worden punten toegekend op basis van 2 criteria:

- de mate waarin de maatregel bijdraagt aan verbetering van de luchtkwaliteit in de stal (max 50 punten)
- de mate waarin de maatregel bijdraagt aan vermindering van de emissie uit de stal (max 50 punten)

De eindwaardering voor een maatregel wordt vastgesteld als de som van de beide deelwaarderingen.

Combinaties van maatregelen zijn eveneens mogelijk. Bij een combinatie van een stalmaatregel en een nageschakelde techniek wordt de puntenwaardering voor het geheel berekend door de bijdragen aan de emissiereductie met elkaar te verrekenen en in punten (0,5 punt per 1% reductie) om te zetten en hieraan de punten voor verbetering luchtkwaliteit in de stal toe te voegen. Uitgedrukt in rekenformules: Fijnstofemissie uit combinatie = ((1 - % perspectiefvolle maatregel) * (1 - % nageschakelde techniek)) * fijnstofemissie type huisvestingsstelsel

Puntenberekening:

Bij end-of-pipe technieken: $1 - (\text{fijnstofemissie uit combinatie} / \text{fijnstofemissie overige huisvestingsstelsels}) * 50$

Bij bronmaatregelen: $1 - (\text{fijnstofemissie uit combinatie} / \text{fijnstofemissie overige huisvestingsstelsels}) * 100$

Bij combinatie end-of-pipe en bronmaatregel: $((1 - \% \text{ bronmaatregel}) * 100) + (1 - (1 - \% \text{ bronmaatregel}) * (1 - \% \text{ end-of-pipe})) * 50 - ((1 - \% \text{ bronmaatregel}) * 50)$

Voor stallen die niet op deze lijst staan en waarbij de ondernemer wel kan aantonen te voldoen aan een norm kan het behaalde aantal punten worden berekend. Het puntenaantal kan worden berekend door de geschatte emissiereductie (in % t.o.v. de referentie) te vermenigvuldigen met een factor 0,5. Als het systeem tevens bijdraagt aan een verbetering van de luchtkwaliteit in de stal kunnen hiervoor ook max 50 punten worden behaald, afhankelijk van de mate waarin het systeem bijdraagt aan de verbetering van de luchtkwaliteit. Hierbij wordt voor elke 1% verlaging van de fijnstof concentratie in de stal 0,5 punt toegekend.

Het aantal punten op de maatlat wordt naar het dichtstbijzijnde gehele getal afgerond.

De controle na oplevering van de stal van de maatlat fijnstof geschiedt enerzijds administratief op basis van de vergunningen. Visueel wordt gekeken of het type stal op de vergunning overeenkomt met de werkelijke situatie. In sommige gevallen dient voor de puntenberekening gecontroleerd te worden middels meting, specificatie en/of meetrapporten of (de onderdelen van) installaties aan de vereiste capaciteit voldoen.

Opmerking: Fijnstofreducerende maatregelen met een hoog energieverbruik hebben een negatieve impact op de klimaatlat. De negatieve impact van het energieverbruik op broeikasgasemissies kan verminderd worden door het opwekken en gebruiken van duurzame energie, zie klimaatlat.

Fijnstofmaatlat: paardenstallen

Per keuzemaatregel worden punten verkregen indien aan de gestelde eisen wordt voldaan

Maatlat fijnstof; Perspectievolle systemen voor paarden

	<i>Criterion fijnstofmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
1	Materiaal bodem (binnen)rijbak Er is een stofreducerende installatie (bijvoorbeeld sproeisysteem of eb- en vloedsysteem) die het volledige oppervlak van de rijbodem bereikt. Een rijbak waarin tapijtvezels of kokosvezels zijn gemixt werkt ook fijnstofreducerend.	5	Administratieve controle	Visuele controle materiaal bodem rijbak en administratief middels factuur en leveringsdocumenten.
2	Bodem paddocks Er is een stofreducerende installatie (bijvoorbeeld sproeisysteem of eb- en vloedsysteem) die het volledige oppervlak van de paddock bereikt. Een paddock waarin tapijtvezels of kokosvezels zijn gemixt werkt ook fijnstofreducerend.	5	Administratieve controle	Visuele controle stofreducerende installatie en materiaal bodem paddock en administratief middels factuur en leveringsdocumenten.
3	Opslag ruwvoer en strooisel - De opslag van strooisel en ruwvoer bevindt zich in een afgesloten ruimte, buiten het dierverblijf.	10	Administratieve controle	Visuele controle Van aanwezigheid van separate opslag ruwvoer en strooisel.
4	Intern luchtfilteringssysteem (doeken-/slangen-/zakkenfilter) met gemiddeld stalventilatie-debiet	40	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm en of het functioneert.
5	Geautomatiseerde strooiselverstreking met stofafvang. Er dient een stofopvangvoorziening aanwezig te zijn, bijvoorbeeld een stofafscheider met stofopvang in een stofzak, waarmee fijne strodeeltjes worden afgescheiden van het toe te dienen strooisel, zodat de stofbelasting in de dierverblijven vermindert.	10	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de eis en of geen additioneel strooisel wordt toegepast.
6	Hooistomer Randvoorwaarden: - Geïsoleerde box met inhoud voor volledige hooibaal (tenminste 2,7 x 0,9 x 1,3 meter). - Geautomatiseerde stoomvoorziening met controle-unit, geïntegreerde stoomgenerator (tenminste 11L/uur en 10 bar) en gekoppeld aan waterleiding. Systeem om stoom gelijkmatig door hooibaal te verdelen.	10	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm en of het functioneert.

	<i>Criterion fijnstofmaatlat</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
7	Geen stofvorming door ontbreken strooisel Zachte, niet ingestrooide ligruimte, geen losse organische bodemmaterialen, maar matten, matrassen of zand.	10	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm en of het functioneert.
8	Schuurborstel met oliedosering De schuurborstel is voorzien van een oliedoseersysteem waarmee de haren van de paarden van een oliefilm worden voorzien. De dosering moet zodanig ingesteld zijn dat tenminste 5 ml olie per m ² staloppervlak per dag wordt gedoseerd. De voorraadtank of het automatisch vulsysteem moet een zodanige opslagcapaciteit hebben dat dit vat niet vaker dan 1x per week hoeft te worden bijgevuld. Het systeem is voorzien van een registratiesysteem voor het oliegebruik (b.v. een datalogger die het oliegebruik bijhoudt). Bij groepshuisvesting: Er moet tenminste 1 borstel aanwezig zijn in ieder hok.	30	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm en of het functioneert.
Persoonlijke bescherming				
9	Beschermingsmasker met aanvoer gezuiverde lucht <ul style="list-style-type: none"> - Het beschermingsmasker bevat een helm of masker dat tenminste de ogen, neus, mond en kin bedekt. - Het systeem bestaat verder uit een elektrisch aangedreven aanblaasunit en een P3 fijnstoffilter. De aanblaasunit zorgt voor aanvoer van stofvrije lucht naar de neus en mond van de drager. - Er is continu een lichte overdruk in het masker, zodat geen vuile lucht kan binnendringen in de helm/het masker. Indien de ondernemer alleen werkzaam is in de stallen, is 1 apparaat toereikend. Daarnaast is de ondernemer al bij wet verplicht om zijn medewerkers van persoonlijke beschermingsmiddelen te voorzien.	10	Administratieve controle	Visuele controle of het systeem voldoet aan de norm en of het functioneert.

Bedrijf & Omgevingsmaatlat

De keuzemaatregelen met bijbehorende controlesystematiek worden hieronder één voor één beschreven. Per maatregel worden punten verkregen indien aan de gestelde eisen wordt voldaan. De criteria zijn generiek uitgewerkt voor alle diercategorieën.

Toelichting ambitieniveau

Aan- en verbouwstallen : minimaal 15 punten

Nieuwbouwstallen : minimaal 29 punten, waarvan minimaal 10 punten op het onderdeel Landschap (maatregel 1 t/m 7)

Nieuwe locatie : minimaal 50 punten

Een deel van de criteria wordt op bedrijfsniveau (B) vereist ander criteria zijn alleen voor de te certificeren stalniveau (S) van toepassing. Dit staat aangegeven bij het nummer van het criterium. Indien er maatregelen niet specifiek op bedrijfsniveau zijn opgenomen mogen de maatregelen zowel op stal als bedrijfsniveau worden uitgevoerd.

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	Landschap			
<p>Voor het onderdeel Landschap zijn maximaal 50 punten te behalen. De onderdelen 1 t/m 6 zijn maatregel gericht en leveren tezamen maximaal 30 punten op. Onderdeel 7 is gericht op een grondige landschappelijke analyse en landschappelijk plan gekoppeld aan de bouw van de stal. Hiermee kan het maximaal aantal punten worden behaald, <u>bij de keuze voor maatregel 7c kunnen op de eerste 6 onderdelen geen punten meer gescoord worden.</u></p>				
1	<u>Voor MDV stal:</u>			
(S)	- stal en bijbehorende mest- en voederopslag op $\geq$ 45 meter van openbare weg	1	Administratieve controle: -bepaal afstand hemelsbreed tussen (MDV-)stal(len) en voeropslag	Controleer de afstand van de stal en voorzieningen voor mest- en voeropslag tot de openbare weg aan de voorzijde van het bedrijf.
(S)	- mestopslag en mest installaties zijn inpandig*/onder maaiveld/door een talud aan het oog onttrokken	1	mestvoorzieningen en de as van dichtstbijzijnde openbare weg aan	Controleer visueel of de voorzieningen voor mest- en/of
(S)	- voeropslagen (sleufsilos, silo en overige voeropslag), zijn inpandig*/onder maaiveld/door een talud aan het oog onttrokken	1	voorzijde van bedrijf, -bepaal of betreffende mest- en voeropslag en installaties inpandig of onder maaiveld niveau zijn gesitueerd of door een talud aan het oog onttrokken.	voeropslag en installaties inpandig in de stal(len) of onder maaiveldniveau zijn gerealiseerd.
	of			
	<u>Alle stallen op bedrijf:</u>			
(B)	- alle stallen en alle mest- en voederopslag liggen op $\geq$ 45 meter van openbare weg.	2		
(B)	- mestopslag en mest installaties zijn inpandig*/onder maaiveld/door een talud aan het oog onttrokken	2	Bij mest- en voeropslag die niet volledig in gebruik is voor de te certificeren stal uitgaan van criterium "alle stallen op bedrijf".	
(B)	- voeropslagen (sleufsilos, silo en overige voeropslag), zijn inpandig*/onder maaiveld/door een talud aan het oog onttrokken	2	Een inpandige luchtwasser of warmtewisselaar met emissiereducerende functie (Rav-	

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
(S) (B)	Luchtwater/warmtewisselaar/droogtunnels MDV-stal is in pandig gesitueerd of Alle luchtwater/warmtewisselaar/droogtunnels op het bedrijf zijn in pandig gesitueerd *In pandig = opslag binnen muren en onder dak en niet van buitenaf zichtbaar (externe/losstaande loods voldoet niet)	1 3	systeem) die is weggewerkt in de zijwand met materiaal dat er anders uitziet dan de bestaande stalwand komt in aanmerking voor punten mits deze wand wordt uitgevoerd over de volledige breedte van de gevel en tot goothoogte van de stal (bijvoorbeeld een luchtwater met filterwand). Punten op bedrijfsniveau kunnen gescoord worden als voor de betreffende diersoort een luchtwater/warmtewisselaar/droogtunnel wordt toegepast op het bedrijf. Maximaal 4 punten voor mest en voederopslag. Daarnaast ook punten voor in pandige luchtwater/warmtewisselaar/droogtunnel.	
2 (B)	Verharding bouwkevel hele bedrijf: - verharding < 80% opp bouwkevel - verharding < 60% opp bouwkevel - verharding < 40% opp bouwkevel Bouwkevel = agrarisch bouwblok vastgesteld in bestemmingsplan verhard oppervlak = bebouwd oppervlak (incl. sleufsilos) plus alle gesloten verhardingen, (bijv. asfalt, beton, platen), elementverhardingen (bijv. klinkers, stenen, tegels) en open verhardingen (bijv. grindbedden, puin) zonder groen functie. Een oppervlak grasklinkers telt voor 50% mee als verhard oppervlak.	1 2 3	Administratieve berekening van percentage verhard oppervlakte op bouwkevel. Uitgangspunt is ontstane situatie van het bouwblok en de verharding <u>na</u> de bouw van de stal.	Controleer administratief en visueel of realisatie conform plan is. Herbereken percentage verharding bij afwijkingen en meet bij twijfel (onderdelen) na.
3 (B)	Toename bouwvolume hele bedrijf indien (deel) van bestaande bebouwing gesloopt is: ((totaal bedrijfsvolume na bouw MDV stal) – (totaal bedrijfsvolume voor bouw MDV stal)) / (totaal volume voor bouw MDV stal) * 100%= > 40 en ≤ 60% > 20 en ≤ 40% ≤ 20%	2 4 6	Bereken administratief toename bouwvolume waarbij oude situatie wordt vergeleken met nieuwe situatie. Alle onderdelen boven het maaiveld vallen in het bouwvolume, m.u.v. <u>niet</u> overkapte uitlopen	Controleer administratief (kloppen volumes met nieuwe bouw-/milieuvergunning) visueel of de oude opstallen zijn gesloopt en of realisatie conform plan is. De volumes moeten in overeenstemming zijn met de nieuwe bouw-/milieuvergunning.

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	Indien men meer sloopt dan bouwt wordt het hoogst aantal punten behaald. Verbouw binnen bestaande muren waarbij geen uitbreiding van bouwvolume plaatsvindt.	2		
4 (B) (B) (S)	<p><i>Erfbeplanting op het bedrijf:</i></p> <p>A1 Windsingel met inheemse beplanting (bomen, struiken (struweelvormers) passend in het landschapstype¹) van minimaal 6 meter breedte en 25% omtrek bouwblok agrarische bebouwing (excl. woonhuis)</p> <p>A2 Windsingel met inheemse beplanting (bomen, struiken (struweelvormers) passend in het landschapstype¹) van minimaal 6 meter breedte en 50% omtrek bouwblok agrarische bebouwing (excl. woonhuis)</p> <p><i>De windsingel hoeft niet aaneengesloten te worden uitgevoerd, maar kan ook in bijvoorbeeld 3 delen waardoor het beter aansluit bij de inpassing van de gebouwen in het landschap.</i></p> <p><i>Beplanting om de MDV-stal:</i></p> <p>B) Een uitgevoerd beplantingsplan (opgesteld door erkend deskundige) voor inpassing stal in de omgeving.</p>	3 5 5	<p>A) Controleer administratief of langs de omtrek van bouwblock een strook inheemse beplanting is aangebracht. Vergelijk de plantlijst met de lijst inheemse boom- en struiksoorten².</p> <p>B) Controleer administratief of beplantingsplan is opgesteld door een deskundige die voldoet aan een van de onderstaande opleidingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geregistreerd landschapsarchitect - HBO-opleiding-Larenstein Tuin- en landsschapinriching - Rijks Hoge School voor Tuin- en Landschapsinrichting (RHSTLI) - HBO-opleiding Plattelandsvernieuwing (HAS Den Bosch) - HBO-opleiding Plattelandsvernieuwing (INHOLLAND Delft) - MBO-opleiding tuinbouw/hovenier met aanvullend minimaal 5 jaar ervaring met het maken van beplantingsplannen voor veestallen die door gemeentelijke en/of provinciale overheden zijn erkend. <p>Max. 5 punten bij dit criterium.</p>	<p>A) Controleer of realisatie conform plan is uitgevoerd. Meet breedte beschikbare beplantingsstrook, beplanting moet binnen 5 jaar een breedte van minimaal 6 meter kunnen bereiken. Certificatie-instelling schakelt bij twijfel over juiste beplanting (nieuw of bestaand) een determinatiedeskundige in.</p> <p>B) Controleer of het beplantingsplan volledig en conform de goedgekeurde en gewaarmerkte ontwerptekeningen is uitgevoerd. Indien het plan afwijkt van het definitieve plan moet dit geaccordeerd zijn door een erkend deskundige.</p>

¹ <http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl1005-Landschapstypologie.html?i=12-62>

² https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_inheemse_bomen_en_struiken_in_de_Lage_Landen

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)	
5	Eigenschappen stal:				
(S)	A) Minimaal één van de kopgevels is opgedeeld in 2 of meerdere grote vlakken, bijv. verschillend materiaal en/of kleur). Bij een stal met meerdere kappen dient iedere kap geleed te zijn.	2	Controleer administratief op betreffende onderdelen. Bereken of maatvoering voldoet.	Controleer visueel op betreffende onderdelen en toets of realisatie conform plan is uitgevoerd. Bij twijfel, reken maatvoering na en meet nok- en goothoogte en hellingshoek na.	
(S)	B) Ramen zijn gelijk van vorm, deuren zijn gelijk van vorm, het patroon van ramen, deuren, regenpijpen en ventilatiekokers is ritmisch (hoeft niet symmetrisch).	1	Er kunnen maximaal 12 punten behaald worden.		
(B)	C) Dakhelling MDV stal wijkt ≤ 2 graden af van overige bedrijfsgebouwen (excl. woonhuis)	1			
(S)	D) Dakhelling MDV stal is ≥ 18 graden	1			
(S)	E) Nokhoogte is $\leq 8,0$ meter	2			
(S)	F) Goothoogte $\leq 3,5$ m	2			
(S)	G) Van buiten zichtbare delen van stal, mest- en voeropslag hebben verschillende tinten (niet fel maar rustig voor het oog) en zijn mat (niet glimmend)	1			
(S)	H) Buitenkant stal is uitgevoerd in baksteen (strips) of hout (gevel mag bij geleiding ook uit andere materialen bestaan)	1			
(S)	I) dakbedekking voor minimaal 80% uitgevoerd in dakpannen, riet of sedumdak	3			
(S)	J) dakbedekking uitgevoerd in de volgende uitvoering: <ul style="list-style-type: none"> o golfplaatprofiel met matte uitstraling 	1			
(B)	K) in geval meerdere bedrijfsgebouwen op de bouwka- stel staan (excl. woonhuis):	10			
(S)	1. materialisering en kleurgebruik van MDV stal (wanden en dak) is exact hetzelfde als van alle bedrijfsgebouwen op de kavel (excl. woonhuis) <u>of</u> 2. materialisering en kleurgebruik van MDV stal (wanden en dak) is exact hetzelfde als het meest recent gebouwde andere bedrijfsgebouw op de kavel (excl. woonhuis)	3			
6	A) Op het bedrijf zijn minimaal 5 (nest)kisten opgehangen voor broedvogels (vooral gericht op boerenerf-soorten als	1			Controleer administratief aan de randvoorwaarden is voldaan.
(S)		2		B)toets of type beplanting geschikt is als gevelbegroeiing of dat eventuele klimhulpen zijn aangebracht.	

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
(S)	boerenwaluw, kerkuil, torenvalk en steenuil ³⁾ en/of vleermuizen, B) De (blinde delen van) gevels van MDV stal zijn (of worden binnen 5 jaar) voor minimaal 50% begroeid, de beplanting staat maximaal 1,0 meter uit de gevel. C) De platte daken van MDV stal (helling <16,9 graden) zijn voor minimaal 25% ingericht als vegetatiedak met sedum of andere geschikte begroeiing	3		
7(B) (S) (B)	A) Landschapsplan/ landschappelijk ontwerp gehele bedrijf B) Architectonisch ontwerp van MDV stal C) Gezamenlijk Landschappelijk en architectonisch ontwerp door zowel erkend landschapsarchitect als geregistreerd architect <i>Ad A en C) Voorwaarden landschapsplan:</i> - voor een analyse uit op volgende onderdelen: - ontstaansgeschiedenis omringende landschap - kenmerkende ruimtelijke patronen/structuren in het landschap - karakteristieken van de streekeigenheid - de rol, betekenis en geschiedenis van het betreffende boerenerf in het landschap - karakteristieke beplantingsvormen en gebruikte soorten in het landschap - de natuurwaarden in de omgeving van de boerderij - ruimtelijke opbouw van het erf en de ordening van bedrijfsgebouwen ten opzichte van elkaar op de bouwkevel - materiaal en kleurgebruik op het boerenerf in relatie tot het landschap en streekeigen kenmerken - maak een landschapsplan uitgaande van bovenstaande analyse <i>Ad B en C) voorwaarden architectonisch plan MDV stal:</i>	10 10 50	A) Beoordeel of in het landschapsplan minimaal aandacht besteed is aan <i>voorwaarden landschapsplan</i> . Toets of landschapsplan is opgesteld door: - geregistreerd landschapsarchitect Of een deskundige met een van de onderstaande opleidingen: - HBO-opleiding-Larenstein Tuin- en landsschapinrichting -Rijks Hoge School voor Tuin- en Landschapsinrichting (RHSTLI) - HBO-opleiding Plattelandvernieuwing (HAS Den Bosch) - HBO-opleiding Plattelandvernieuwing (INHOLLAND Delft) - NHTV internationale hogeschool Breda, Opleiding Urban Design (ROP) - AVANS Hogescholen, Tilburg; HBO Stedenbouwkunde B) Beoordeel of in het architectonisch ontwerp minimaal aandacht besteed	Controleer administratief en visueel of het betreffende plan in zijn geheel conform de goedgekeurde en gewaarmerkte ontwerptekeningen is uitgevoerd. Bij aanpassingen tijdens de bouw dienen deze te worden geaccordeerd door de architect. Controle op juiste uitvoering van het plan vindt plaats door: - opsteller van het plan of andere geregistreerde architect, deze is ook gerechtigd aanpassingen te accorderen. De certificatie instelling controleert of ondertekende verklaring aanwezig is. - de certificatie instelling, de auditor controleert of alle onderdelen uit het definitieve plan zijn uitgevoerd. Wijzigingen ten opzichte van het plan zijn niet toegestaan zonder akkoord van de architect.

³ http://www.vogelbescherming.nl/vogels_beschermen/landelijk_gebied/erfvogels

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	<ul style="list-style-type: none"> - Ligging en plaatsing van het bedrijf en de (ver)nieuw(d)e stal in de landschappelijke structuur in de omgeving - karakteristieken van de streekeigenheid in de betreffende streek - ruimtelijke opbouw van het erf en de ordening van bedrijfsgebouwen ten opzichte van elkaar op de bouwkaavel - de ligging van de ordening van de bedrijfsgebouwen ten opzichte van elkaar op de bouwkaavel (inclusief de (ver)nieuwde stal) - Uitdrukking in de vormgeving/architectuur van de relatie van de (ver)nieuw(d)e stal tot het woonhuis en de andere bedrijfsgebouwen op de kavel - een beplantingsplan voor het bouwkaavel en eventueel andere delen van het bedrijf. - kleurgebruik aan de buitenzijde van de (ver)nieuw(d)e stal - materialiseren van de (ver)nieuw(d)e stal, zowel plint, wanden, dak - andere delen van het bedrijf (L). - op natuurgerichte inrichting/ontwerp van de stal (zie ook criterium 6) - het ontwerp en vormgeving van de (ver)nieuw(d)e stal (nokhoogte, dakvorm, goothoogte, geleding gevels, plaatsing ramen, deuren, dakgoten etc.) <p>Advies: overleg in vroeg stadium, vóór de indiening van de bouwaanvraag met gemeente over het landschapsplan en het ontwerp van de stal.</p>		<p>is aan voorwaarden architectonisch plan MDV stal. Toets of architectonisch plan is opgesteld door een geregistreerd architect (zie evt. www.architectenregister.nl) of door SMK nader te erkennen opleiding.</p> <p>C) Beoordeel of voor het volledige bedrijf en/of bouwkaavel een landschapsplan en architectonisch ontwerp is opgesteld dat voldoet aan A) en B) en dat de twee architecten/deskundigen dit in samenwerking hebben opgesteld. Het landschapsplan en het ontwerp van de stal zijn gezamenlijk ingediend bij de bouwaanvraag en meegenomen in de toetsing door plaatselijke commissie welstand (indien aanwezig⁴).</p>	
	Omgevingsgerichtheid (max 20 punten)			
8 (B)	<p>Vanaf openbare weg zichtbaar informatiebord met minimaal in woord en beeld bedrijfsinformatie over diersoort en -categorie en doel van de bedrijfsmatig op het bedrijf gehouden dieren (bijv. fokkerij, opfok, melk-, eier- of vleesproductie). Optioneel: specifieke kenmerken zoals aantallen dieren, bijzonderheden productie, aandacht voor natuur en landschap op en om de boerderij. Let op: het MDV logo mag niet worden gebruikt voor deze communicatiedoelinden(zie algemene voorwaarden). Tekstueel</p>	2	Controleer administratief of bord is of wordt geplaatst.	Controleer visueel of informatiebord vanaf openbare weg zichtbaar en leesbaar is en of het voldoet aan de randvoorwaarden.

⁴ onafhankelijke commissie met minimaal architectonische en landschappelijke deskundigheid.

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	<ul style="list-style-type: none"> - stalramen/open kijkluiken in dierverblijven voldoen alleen als men op een maximale afstand van 5 meter de dieren goed kan bekijken en - bij een uitloop is de maximale afstand tussen "kijker" en de (openbare) weg/opengesteld pad 25 meter en - permanent vrije zicht (geen dichte beplanting of bebouwing en een ruime inblikmogelijkheid). 			
11 (B)	<p>In de dierverblijven de dieren bekijken</p> <p>Randvoorwaarden zicht op dieren in de dierverblijven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - derden (geen zakelijke relaties van het bedrijf) hebben direct zicht op dieren in (deel van) het dierverblijf (bijv. (in pandige) bezoekersruimte van minimaal 15m² of (afgescheiden) looproute door (deel van) de stal) langs de dierverblijven en - het erf is zodanig ingericht dat bezoekers (geen zakelijke relaties van het bedrijf) – evt. op aangegeven tijden, minimaal wekelijks – de dieren in de reguliere bedrijfsvoering kunnen bekijken en - informatie over de inblikmogelijkheid op een bord aan de rand van het erf en - indien van toepassing is een vergunning/toestemming voor het beoogde gebruik van deze voorziening vereist <p>Punten van onderdeel 11 kunnen niet samen met onderdeel 10 worden behaald.</p>	7	Controleer administratief of aan randvoorwaarden wordt voldaan en of een eventuele vergunning/toestemming is aangevraagd.	Controleer visueel of aan de norm is voldaan en of de vergunning/toestemming aanwezig is.
12 (B)	<p>Een multifunctionele stal</p> <p>Randvoorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - multifunctionele ruimte van minimaal 50m² is/komt waarbij zicht is op de dieren in de dierverblijven in de reguliere bedrijfsvoering en - ruimte is bijv. gericht op verkoop van producten en/of zorgactiviteiten en/of kinderopvang en/of vergaderruimte en/of educatie en recreatie activiteiten en - Er is een vergunning/toestemming voor het beoogde gebruik van deze voorziening 	3	Controleer administratief of aan randvoorwaarden wordt voldaan en of een eventuele vergunning/toestemming is aangevraagd.	Controleer visueel of aan de norm is voldaan en of de vergunning/toestemming aanwezig is.

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
	<p>< 50% van de max toegestane geurhinder</p> <p>Modelberekening V-stacks bijv. op site van Infomil: www.infomil.nl/onderwerpen/landbouw-tuinbouw/geur-veehouderijen/wetgeving-geurhinder/item_100804/</p> <p><i>Bedrijven waarvoor minimumafstanden gelden:</i> Afstand vanaf eerste stal of mestopslag: > 200 m en < 400 m ≥ 400 m en < 600 m ≥ 600 m</p> <p>- 'Bebouwde komgrens' volgens de definitie die wordt gehanteerd in het kader van de Wgv (Wet Geur en veehouderijen), dit is per gemeente vastgelegd. - Dit wettelijke niveau is specifiek voor de ligging van het bedrijf (binnen of buiten het reconstructiegebied) en eventueel specifiek gemeentelijk geurbeleid.</p>	<p>5</p> <p>2</p> <p>4</p> <p>5</p>	<p>de meest nabijgelegen woning binnen de bebouwde kom is maatgevend.</p> <p>Indien een bedrijf zowel dieren huisvest waarvoor een geuremissieberekening is uitgevoerd, als dieren waarvoor geen geuremissienormen gelden, wordt op beide criteria getoetst en is de laagste waardering maatgevend.</p>	<p>Indien geen geurberekening is uitgevoerd omdat voor de betreffende diersoorten geen geuremissienormen zijn vastgesteld, is de afstand tot de eerste woning van de bebouwde kom bepalend.</p> <p>Indien geen geurberekening is vereist in de vergunning, stel dan de kortste afstand hemelsbreed tussen stal en de dichtstbijzijnde bebouwde kom vast.</p>
	<p>GELUID (max 5 pnt)</p>			
<p>15 (B)</p> <p>(S)</p>	<p>Bij uitgevoerd akoestisch onderzoek langtijdgemiddelde geluidsbelasting van het bedrijf: -dag: > 3 dB(A) onder toegestane waarde > 5 dB(A) onder toegestane waarde -avond: > 3 dB(A) onder toegestane waarde -nacht: > 3 dB(A) onder toegestane waarde > 5 dB(A) onder toegestane waarde</p> <p>of <i>Indien geen akoestisch onderzoek kunnen op niveau van MDV stal punten worden behaald indien:</i> a) Natuurlijke ventilatie (geen mechanische ventilatie aanwezig) b) geluiddempende ventilatie (bijvoorbeeld door toepassing voor een luchtwasser, vrijkomende geluid verticaal uit te laten treden (alleen voor pluimveestallen) of toepassing van natuurlijke ventilatie met ondersteuning van HVLS ventilatoren). c) inpandige laad- en/of afleverplaats (laad-, aflever- en voerlos- en eierlaadplaats zijn aan minimaal drie zijden en van bovenaf gesloten)</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p>	<p>Controleer administratief of bij de (aanvraag) milieuvergunning een akoestisch onderzoek is uitgevoerd en meegenomen bij de beoordeling van de aanvraag milieuvergunning. Zo ja, als uitkomst 3 of 5 dB lager is dan toegestane waarde worden punten behaald.</p> <p>Indien geen akoestisch onderzoek is uitgevoerd ten behoeve van de vergunningverlening kunnen voor specifieke maatregelen punten worden toegekend. Beoordeel administratief welke maatregelen worden genomen.</p> <p>Het is toegestaan om punten te behalen voor een akoestisch onderzoek ook al is dit niet vereist</p>	<p>Controleer administratief aan de hand van het akoestisch onderzoek dat als bijlage bij de milieuvergunning is gevoegd of het bedrijf voldoet aan de norm voor puntenwaardering.</p> <p>In geval geen akoestisch onderzoek, controleer de aanwezigheid van ventilatoren en locaties van; laad- en afleverplaatsen, voeropslagen en afzuigpunten.</p>

Nr.	criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
(B)	<p>d) voersilo's en voeropslagen zijn afwaarts gelegen ten opzichte van meest nabij gelegen geluidsgevoelige objecten zoals burgerwoningen (alleen van toepassing voor objecten binnen een straal van 600m)</p> <p>e) mestafzuigpunten zijn gelegen aan de meest afwaarts gelegen zijde van het bedrijf t.o.v. de meest nabij gelegen geluidsgevoelige object (bijv. burgerwoning)</p> <p>Indien op bedrijfsniveau aan een van bovenstaande maatregelen wordt voldaan kan er bij iedere maatregel 1 extra punt worden berekend.</p>	<p>1</p> <p>1</p>	<p>volgens de milieuvergunning. De punten komen dan in plaats van de beloning van de specifieke maatregelen die genomen zouden kunnen worden.</p> <p>Er kunnen maximaal 5 punten worden behaald.</p>	
	LICHT (max 5 pnt)			
16 (S)	<p>A) Lichtuittredend oppervlak stal (via dak, ramen en andere lichtdoorlaten), lichtdoorlaten voorzien van automatische verduisteringsvoorziening voor de nacht vallen buiten berekening: < 5% vloeroppervlak < 3% vloeroppervlak < 1% vloeroppervlak</p>	<p>1</p> <p>2</p> <p>3</p>	<p>a) Controleer administratief wat de verhouding is tussen het totale staloppervlak en het oppervlak aan lichtdoorlatende openingen</p> <p>b) Controleer administratief of bij zijden waar licht uit de stal kan treden beplanting aanwezig/gepland.</p> <p>c) Controleer administratief of voorzieningen zodanig geplaatst worden dat er geen lichtuitstraling van lichtbronnen naar de omgeving plaatsvind.</p>	<p>A) Controleer of realisatie conform plan is uitgevoerd en meet bij twijfel minimaal 2 van de lichtdoorlatende openingen (ramen e.d.) na of deze overeen komen met de bouwtekening.</p> <p>B) Controleer visueel en administratief.</p> <p>c) Controleer op een afstand van 0,75 * breedte voorgevel stal (met maximum van 25 meter) of niet direct in de lichtbron (lamp) kan worden gekeken. Dit geldt voor de verlichting die is gemonteerd tot aan de middenlijn van de stal. De verlichting die eventueel is gemonteerd voorbij de middenlijn (gezien van de locatie waarvandaan de observatie wordt uitgevoerd) mag wel zichtbaar zijn.</p>
(S)	B) Beplanting rond de stal ter preventie van lichthinder (beplanting met plantsoenbreedte van minimaal 6 meter en waarbij de hoogte minimaal zo hoog is als van het hoogste lichtuittredende punt van de stal aan die zijde)	1		
(S)	C) Geen directe lichtuitstraling van lichtbronnen naar de omgeving. Bij open zijgevel lampen minimaal 1 meter boven de goothoogte en alle armaturen tenminste 5 meter van de zijgevel ophangen. En licht vanuit lampen afschermen van ventilatie stroken en/of lichtplaten in het dak (bijvoorbeeld door afschermkappen en/of reflectoren plaatsen op armaturen).	1	Er kunnen voor dit onderdeel max 3 punten worden behaald.	
17 (B)	Erfverlichting op het bedrijf om lichthinder te beperken:			
(B)	a) inschakeling obv bewegingsmelder	1	Controleer administratief of aan randvoorwaarden is voldaan.	Controleer visueel of bewegingsmelder(s) zijn geplaatst en toets werking ervan.
(B)	b) de erfverlichting is maximaal 2,5 meter hoog (Werkverlichting noodzakelijk voor het veilig kunnen uitvoeren van incidentele werkzaamheden gedurende de donkerperiode, zoals bij laad-/losplaats, valt niet onder	1	Er kunnen voor dit onderdeel max. 2 punten worden gescoord.	Beoordeel administratief of de hoogte van de armaturen van de erfverlichting voldoet.

Nr.	Criterion Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
(B)	erfverlichting, mits de in- en uitschakeling niet gekoppeld is aan tijd klok en/of bewegingssensor. c) geen erfverlichting	2		Controleer visueel of geen erfverlichting aanwezig is.
	Water (max 10 punten)			
18 (S)	Geen gebruik uitlogende materialen in het dak, de dakgoot en de regenpijpen van MDV stal. Uitlogende materialen zijn bijvoorbeeld zink, koper en lood. Gegalvaniseerd ijzer (thermisch verzinkt) of gecoate materialen zijn toegestaan.	1	Controleer administratief of geen uitlogende materialen zijn opgenomen.	Controleer visuele en administratief (specificaties van de materialen) of aan de maatregel is voldaan.
19	Het dakwater wordt gescheiden van erfwater afgevoerd naar het oppervlaktewater (niet over het erf laten afspoelen). Zo mogelijk nog wordt dakwater (tijdelijk) opgevangen en hergebruikt of geïnfiltreerd. Het schone water wordt: <i>Voor gehele bedrijf:</i> (B) a) afgevoerd naar het riool (geen punten, niet wenselijk en soms ook verboden); (B) b) direct afgevoerd naar het oppervlaktewater; (B) c) afgevoerd naar een infiltratievoorziening in de bodem of infiltratiekoffers. Het rechtstreeks afvoeren van hemelwater vanaf het dak naar een infiltratievoorziening (in vrij afwaterende gebieden) of infiltratiekoffers met een capaciteit van minimaal 3.000 liter per 100 m ² dakoppervlak. (B) d) opgeslagen in afgesloten opslag en hergebruikt op het bedrijf. Per 100 m ² dakoppervlak is minimaal 3.000 liter opvangcapaciteit aanwezig; <i>voor MDV stal:</i> (S) c) afgevoerd naar een infiltratievoorziening in de bodem of infiltratiekoffers. Het afvoeren van hemelwater vanaf het dak naar een infiltratievoorziening (in vrij afwaterende gebieden) of infiltratiekoffers met een capaciteit van minimaal 3.000 liter per 100 m ² dakoppervlak.		Controleer en bereken administratief of bij MDV stal of op het hele bedrijf aan de randvoorwaarden is voldaan. Er kunnen max 4 punten worden behaald. Indien meerdere maatregelen van toepassing zijn worden alleen punten behaald voor de maatregel met de laagste puntenwaardering Het dakoppervlak is gelijk aan het bebouwd oppervlak (loodrechte projectie dak van de stallen/gebouwen op het erf)	Controleer visueel of afvoerputjes aanwezig zijn en gescheiden afvoersystemen voor schoon en verontreinigd hemelwater. Controleer visueel of voor het schone regenwater een opslag, infiltratievijver of afvoerbuis naar het oppervlaktewater aanwezig is, en bereken en beoordeel of de capaciteit voldoet aan de eis.

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
(S)	d) opgeslagen en hergebruikt op het bedrijf. Per 100 m ² dakoppervlak is minimaal 3.000 liter opvangcapaciteit aanwezig.	2		
20 (B)	<p>De erfverharding van gehele bedrijf excl. (loop)routes voor dieren, mest en voer(opslag) bestaat voor minimaal 60% uit vochtdoorlatende bestrating.</p> <p>Géén vochtdoorlatende bestrating als verharding op plaatsen die als transportweg voor dieren en mest worden gebruikt of op plaatsen waar hemelwater verontreinigd kan worden, bijv. door percolaatvocht (hemelwater dat in contact komt met bijvoorbeeld voer- of mestresten).</p> <p>Vochtdoorlatende bestrating = bestrating waar hemelwater direct kan infiltreren in de grond, zoals grasklinkers. Grind en andere losse materialen waarbij onkruidbestrijding noodzakelijk is voldoen niet. Gewone bestrating en asfalt worden niet tot vochtdoorlatende bestrating gerekend.</p>	1	Controleer administratief of het bedrijf aan de norm voldoet.	Controleer visueel op de aanwezigheid van vochtdoorlatende erfverharding. Toets of op (loop)routes dieren, mest en voer geen vochtdoorlatende bestrating is geplaatst.
21 (B)	<p>Afvoer hemelwater op het bedrijf dat vervuild is/kan zijn (uit opslagen voor (kuil)voer en vaste mest en verharding waar dieren gebruik van maken) zijn voorzien van een afvoer voor vrijkomend vocht naar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een bezinkput met overstort naar vijver of oppervlaktewater; - een bezinkput met overstort naar een IBA of helofytenfilter; - een mestopslag; - een aparte opslag voor perssap en mestvocht uit voer- en vastemestopslagen, met een inhoud van tenminste 5.000 liter; <p>Of</p> <p>Automatisch afdeksysteem bij alle voeropslagen en/of permanente overkapping (met max. 2 wanden) bij alle vaste mest-/compostopslagen.</p> <p>Randvoorwaarden bij IBA of helofytenfilter: capaciteit afgestemd op vervuilinglast MDV-stal en aangelegd door een professioneel bedrijf.</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>2</p>	<p>Controleer administratief of verontreinigd hemelwater op een wijze wordt opgeslagen en afgevoerd als in criterium beschreven.</p> <p>Er worden maximaal 2 punten behaald.</p>	<p>Controleer visueel de aanwezigheid van kuilvoeropslagen, opslagen voor vaste mest en buitenruimten waar zich dieren kunnen bevinden en stel vast of deze over functionerende vochtafvoer voorzieningen beschikken.</p>

Nr.	Criterium Bedrijf en Omgeving maatlat	Punten	Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat	Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)
22 (S)	<p>Afvoer van "huishoudelijk" afvalwater (vrijkomende water uit de melkstal (indien van toepassing), toiletten, gootstenen en was- en douchevoorzieningen) van MDV stal naar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een mestopslag - een IBA of helofytenfilter - het riool <p>Randvoorwaarden bij IBA of helofytenfilter: capaciteit afgestemd op vervuilinglast MDV-stal en aangelegd door een professioneel bedrijf. Er worden alleen punten toegekend indien er "huishoudelijk" afvalwater in de MDV-stal aanwezig is.</p>	<p>0 1 2</p>	<p>Controleer administratief hoe afvalwater afgevoerd wordt. Controleer administratief of de IBA of helofytenfilter aan de randvoorwaarden voldoet. Indien verschillende keuzemaatregelen van toepassing zijn wordt de laagste puntenwaardering toegekend.</p>	<p>Controleer visueel of genoemde voorzieningen in de stal aanwezig zijn en waar deze op afvoeren. Check of een aansluiting op het riool aanwezig is, dan wel een IBA of helofytenfilter.</p>

Brandveiligheidsmaatlat

Definities

Dierverblijf/afdeling = een afgescheiden ruimte in een stal met zijwanden en dak, waarin dieren gehuisvest zijn (eventueel in meerdere hokken).

Brandcompartiment = een gedeelte van een of meer bouwwerken bestemd als maximaal uitbreidingsgebied van brand. Als er een brandwerende scheiding is, dan is er sprake van een brandcompartiment. Zonder brandwerende scheiding vallen dierverblijven/afdelingen/stallen in hetzelfde brandcompartiment.

Technische installaties = een samenhangend en vaak min of meer geavanceerd systeem dat een bepaald doel dient, zoals een verwarmingsinstallatie.

Risicovolle installaties = technische installaties of gebruiksruimtes die uit onderzoek een groot risico voor de brandveiligheid blijken te vormen door zelfontbranding. Dit zijn mestbe- of verwerkingsinstallaties, luchtwassers, voer(meng)installaties, een koelruimte, opslag voor mobiele werktuigen/trekkers e.d., werkplaats en opslagloods met zelfontbrandbare materialen.

Technische ruimte = een aparte ruimte voor technische installaties/apparaten die niet tot het dierverblijf behoren (zie beschrijving bij maatregel 3), inclusief definitie technische ruimte uit Bouwbesluit: aparte ruimte met gebouwgebonden apparatuur. Gebouwgebonden apparatuur is de meterkast, verwarming e.d.

Brandveiligheidsmaatlat; keuzemaatregelen generiek

	<i>Criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
1	<p>'Veilige' indeling van het bouwblok met oog op brandveiligheid voor dieren in stallen:</p> <p>a - Afstand tussen MDV stal en overige bedrijfsgebouwen >8 m ≤10 m.</p> <p>b - Afstand MDV stal-<i>risicovolle</i> installaties >8 m ≤10 m.</p> <p>c - Afstand tussen MDV stal en overige bedrijfsgebouwen >10 m.</p> <p>d - Afstand MDV stal-<i>risicovolle</i> installaties >10 m.</p> <p>Max. 9 punten, maatregel a/c en b/d kunnen niet bij elkaar worden opgeteld.</p> <p>Dit criterium geldt voor het gehele stalgebouw (ook bij verbouw of aanbouw).</p> <p>De afstand tussen stallen en bedrijfsgebouwen en/of stallen en <i>risicovolle</i> installaties mag kleiner zijn indien via WBDBO-berekeningen (Weerstand tegen BrandDoorslag en BrandOverslag) is aangetoond dat dit geen risico op overslag van brand oplevert. (In dat geval kan het maximum aantal punten worden behaald zoals bij c en d aangegeven).</p> <p>Tussen de stallen mogen geen brandbare objecten aanwezig zijn, het gaat om brandbare organische en kunststof materialen en geparkeerde voertuigen.</p> <p>Als er wel brandbare objecten rondom de MDV stal aanwezig zijn, dan dient de afstand vanaf het brandbare object tot de MDV stal, <i>risicovolle</i></p>	<p>2</p> <p>4</p> <p>3</p> <p>6</p>	<p>Administratieve toetsing op bouwtekening.</p>	<p>Fysieke toetsing door meting op de op het oog smalste afstand tussen de gebouwen. Bij meerdere gebouwen de op het oog smalste doorgang opmeten. Bij een aanbouw is dat de MDV stal inclusief aansluitende bestaande bebouwing.</p> <p>Bij onderbouwning met WBDBO, het brandoverslagrisico bepalen o.b.v. het grootste overslagrisico.</p>

	<i>Criterion brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i>Punten</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i>Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	installatie of overige bedrijfsgebouwen minimaal te voldoen aan de bij a, b, c of d vereiste afstand.			
2	Er is een objectinformatiekaart aanwezig, die bij calamiteiten direct beschikbaar (opbergplaats zichtbaar en buiten stal) is voor de brandweer/hulpdiensten. Plattegrond van het bedrijf voorzien van: indeling bouwblok/stallen, toegangsdeuren, toegepaste materialen, nutsvoorzieningen, bluswaterpunt, locaties met brandgevaarlijke stoffen/activiteiten, evacuatiemogelijkheden dieren, etc.	1	Administratieve controle concept objectinformatiekaart	Fysieke controle aanwezigheid en juistheid, door steekproef op 2-4 voorzieningen.
3	Technische installaties/apparaten die niet specifiek tot het dierverblijf horen bevinden zich in een aparte ruimte met een brandwerendheid van ten minste 60 minuten. Apparaten die niet tot het dierverblijf behoren: voerbereiding (melk / brij-/ droogvoer), elektromotoren voor voertransport (varkens / legpluimvee / vleeskalveren), machinekamer van de melkstal, eierverzamelapparatuur, bronwaterinstallatie. Dit criterium heeft geen betrekking op: - Apparaten die wel tot het dierverblijf behoren, hebben een specifieke functie in het dierverblijf, zoals melkstal, melkrobot of voerstation bij groepshuisvesting paarden. - Gebouwgebonden technische installaties, het Bouwbesluit stelt bovengenoemde eisen voor deze installaties al verplicht. Dit criterium geldt voor het gehele stalgebouw (ook bij verbouw of aanbouw).	8	Administratieve controle van bouwtekening.	Controleer of technische installaties in aparte brandwerende ruimte staan en controleer specificaties van facturen voor materiaalgebruik brandwerende ruimte.
4a	Er zijn geen elektromotoren aanwezig in dierverblijven.	4	Administratieve controle van technische tekeningen en/of offerte oververhittingsbeveiliging.	In de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) fysieke controle op afwezigheid elektromotoren of aanwezigheid en specificatie oververhittingsbeveiliging op de factuur van de leverancier.
b	Elektromotoren in dierverblijven zijn voorzien van een beveiliging tegen oververhitting. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	2		
5	Controle op en herstel van installatiefouten bij oplevering van elektrische installaties of controle van bestaande elektrische installaties bij verbouw van het betreffende brandcompartiment	4	Administratieve controle van offerte voor onafhankelijke controle	Administratieve controle van onafhankelijke opleveringskeuring of brandrisicokeuring en eventueel

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	<p><i> door onafhankelijke partij die voldoet aan NEN1010 en/of NEN3140. Of controle op en herstel van brandrisico's van elektrische installaties door onafhankelijke partij die voldoet aan NTA8220.</i></p> <p>Het keuringsrapport bevat tenminste de volgende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gegevens inspectie-instelling (bedrijf). - Wijze waarop fysieke inspectie en metingen plaatsvinden, incl. gebruikte meetinstrumenten. - Omschrijving elektrische installatie, o.a. onderdelen (verlichting, wandcontactdozen, etc) en verbruikers (CV, klimaatsturing). - Eindbeoordeling incl. eventueel geconstateerde afwijkingen en/of gebreken. <p>Toelichting: deze keuring moet uitgevoerd worden door een ander bedrijf dan degene die de elektrische installatie heeft aangelegd. Een opleveringscertificaat van de installateur komt niet voor punten in aanmerking.</p>			<p>herstel. Keuringsrapport bevat minimaal de genoemde onderdelen en is uitgevoerd door onafhankelijke organisatie; verder conform NEN1010 (bij Arbo al verplicht, maar niet onafhankelijk) en/of NEN3140</p>
6	<p>Opslagruimte voor brandbare voer- en strooiselmaterialen (o.a. hooi/stro/zaagsel) buiten brandcompartiment met dierverblijven. Dit kan middels een brandwerende scheiding of tenminste 8 meter afstand tussen de opslag en het brandcompartiment met dierverblijven. [betreft partijen hooi/stro > 1 x de benodigde weekvoorraad] Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.</p>	2	Administratieve controle bouwtekeningen	Controleer bij gebruik brandbare voer- en strooiselmaterialen of de opslagruimte buiten het brandcompartiment met dierverblijven is gesitueerd. Er mag maximaal een weekvoorraad bij de dierverblijven aanwezig zijn.
7	<p>De verlichtingsinstallatie is uitgevoerd met veilige materialen:</p> <p>a De verlichtingsinstallatie (lamp, armatuur en voorschakelapparatuur) voldoen aan de IP65 kwaliteitsindicatie voor stof en waterdichtheid.</p> <p>b In de verdeelkast is een piekbegrenzer per groep geïnstalleerd als beveiliging tegen overbelasten bij het inschakelen van de verlichting.</p>	1 1	Administratieve controle offerte(s)	Controleer of IP65 is opgenomen in de specificaties van de lampen, armaturen en eventuele voorschakelapparatuur. Controleer of per aanwezige verlichtingsgroep een piekbegrenzer is geïnstalleerd in de verdeelkast.

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
8	De kabelgoten zijn 'open' uitgevoerd zodat knaagdieren zich er niet in kunnen verschuilen, om vraat door ongedierte tegen te gaan en contact kabel met omgeving te beperken. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	2	Administratieve controle offerte installatie, of verklaring veehouder	In de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) fysieke controle op uitvoering kabelgoten.
9a b	Ondiepe mestkanalen in stal (max. 0,80 m diep) OF Bij toepassing roostervloeren: directe luchtafzuiging onder de roosters. [criterium geldt voor alle systemen met (gedeeltelijk) drijfmestopvang] Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	4 2	Administratief a.h.v. bouwtekening	Meet de diepte van het mestkanaal tot onderzijde loopvloer, of controleer aanwezigheid luchtafzuiging onder de roosters. Tussentijdse controle tijdens realisatie stal mogelijk, zie hoofdstuk 1.
10	Op het bouwblok is het hoogste bouwwerk voorzien is een uitwendige bliksembeveiligingsinstallatie, aangelegd volgens NEN 1014.	4	Administratieve controle bouwtekeningen en offertes.	Fysieke controle op aanwezigheid van de installatie en opleveringscertificaat waarmee de correctheid van de aanleg en functioneren wordt bevestigd.
11	Aanwezigheid van brandmeldapparatuur in de technische ruimten. Alle brandmelders zijn verbonden naar alarm- en blusinstallaties (bijvoorbeeld rook- en warmteafvoerinstallatie, overdrukinstallatie of automatische blusinstallatie) in de stal/technische ruimten, en doormelding naar tenminste 2 personen. - Brandmeldinstallatie voldoet aan NEN 2535. - Brandmeldinstallatie voldoet niet aan NEN 2535, maar voldoet wel aan criteriumbeschrijving en bestaat uit thermische melders of aspiratierookmelders. Definitie: Thermische melder is gevoelig voor temperatuursverhoging. De melder kan ingesteld zijn op een bepaalde bovengrens temperatuur of stijging van temperatuur binnen een bepaalde tijd. Aspiratierookmelder is gevoelig voor rook in lucht. De stallucht wordt door een leidingsysteem de melder ingezogen, gaat door een filter dat vocht en stof uit de lucht haalt en daarna langs een sensor die brandgassen detecteert. Dit criterium geldt voor het gehele stalgebouw (ook bij verbouw of aanbouw).	4 2	Administratieve controle bouwtekeningen	Fysieke controle op aanwezigheid brandmelder in een van de technische ruimten en controle op doormelding. De brandmeldinstallatie voldoet aan NEN2535.

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
12	<p>Aanwezigheid van brandmeldapparatuur op risicoplatsen in de diervverblijven. Alle brandmelders zijn verbonden naar alarm- en blusinstallaties (bijvoorbeeld rook- en warmteafvoerinstallatie, overdrukinstallatie of automatische blusinstallatie) in de stal/technische ruimten en doormelding naar tenminste 2 personen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brandmeld<i>installatie</i> voldoet aan NEN 2535 en is geschikt voor diervverblijven (hittemelder of alarm via klimaatregelapparatuur). - Brandmeldinstallatie voldoet niet aan NEN 2535, maar voldoet wel aan criteriumbeschrijving en bestaat uit thermische melders of aspiratierookmelders. <p>Definitie: Thermische melder is gevoelig voor temperatuursverhoging. De melder kan ingesteld zijn op een bepaalde bovengrens temperatuur of stijging van temperatuur binnen een bepaalde tijd. Aspiratierookmelder is gevoelig voor rook in lucht. De stallucht wordt door een leidingsysteem de melder ingezogen, gaat door een filter dat vocht en stof uit de lucht haalt en daarna langs een sensor die brandgassen detecteert. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.</p>	4 2	Administratieve controle bouwtekeningen en offertes	Fysieke controle op aanwezigheid brandmelder in helft afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) en controle op doormelding. De brandmeldinstallatie voldoet aan NEN2535.
13	<p>Isolatiematerialen van wanden en plafonds/daken in de diervverblijven voldoen aan brandklasse A. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.</p>	8	Administratieve controle offertes (NEN-EN 13501-1)	Administratieve controle facturen/leveringsbonnen (NEN-EN 13501-1). De brandklasse staat ook bij de kwaliteitseigenschappen van het materiaal op de verpakking en bij de productinformatie. Brandklasse isolatiemateriaal wordt vastgesteld op basis van de brandklasse van het materiaal op zichzelf, of de end-use. Toetsingsmethode bij brandklasse o.b.v. end-use nog nader te bepalen, (op dit moment is er nog geen erkende boringsaanpak), de montage moet zijn uitgevoerd conform het brandklasse certificaat.

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
14a	Hokinrichtingsmaterialen (hokafscheiding, koematrassen mestbanden/eierbanden, e.d.) voldoen aan brandklasse B. OF	3	Administratieve controle bouwtekeningen en offertes (NEN-EN 13501-1)	Administratieve controle facturen/leveringsbonnen (NEN-EN 13501-1). De brandklasse staat bij de kwaliteitseigenschappen van het materiaal op de verpakking en/of bij de productinformatie.
b	Hokinrichtingsmaterialen (hokafscheiding, koematrassen, mestbanden/eierbanden, e.d.) voldoen aan brandklasse A. Doel is verspreiding van brand door het dierverblijf via de hokinrichting te beperken. Hokinrichtingsonderdelen die verspreid door het hele hok aanwezig zijn, zoals voertroggen en koematrassen, kunnen zorgen voor een snellere verspreiding van de brand door het dierverblijf. Hokinrichting die een ondergeschikte bijdrage aan het brandgevaar levert, mogen buiten beschouwing worden gelaten. Dat is hokinrichting dat op een vaste plek en een zeer klein oppervlak van het hok in beslag neemt, bijvoorbeeld verrijkmateriaal, drinkbakken, koeborstel, melkrobot. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	8		
15a	Onbrandbare bedding van zand in de stal OF	2	Administratieve controle offertes	Fysieke controle type bedding of aanwezigheid van een sprinklersysteem
b	brandbare bedding i.c.m. brandveilig sprinkler-/watermistsysteem. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	2		
16	Minimaal 2 toegangsdeuren in een dierverblijf (afdeling), waarvan ten minste 1 buitendeur. Indien één van de toegangsdeuren leidt naar een overdekte uitloop dan dient deze ook voorzien te zijn van een deur naar buiten. Dit criterium geldt voor het deel van de stal dat gecertificeerd wordt.	2	Administratieve controle bouwtekeningen	In de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) controle op vluchtdoors.
17	Automatische blusapparatuur in technische ruimte behorend bij de te certificeren stal.	4	Administratieve controle bouwtekeningen	Fysieke controle in tenminste één van de technische ruimten van de MDV stal.
18	Er zijn gekeurde handbrandblussers aanwezig die geschikt zijn voor brand klassen A en B en/of C en voorzien van instructie over werking en gebruik. Er is per 1000 m ² staloppervlak minimaal een brandblusser aanwezig die een inhoud heeft van minimaal 9 kg (zwaardere blussers worden als 9 kg blusser gewaardeerd), of minimaal een brandblusser die een inhoud heeft van minimaal 6 kg per 600 m ² staloppervlak. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	2	Administratieve controle bouwtekeningen.	Fysieke controle op aanwezigheid gekeurde handbrandblussers met een inhoud van tenminste 9 kg per 1000 m ² of tenminste 6 kg per 600 m ² staloppervlak en tenminste geschikt voor de brandklassen A en B.

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
19	Aanwezigheid brandslanghaspel van voldoende lengte, met bereik in dierverblijven en technische ruimten. Voldoende lengte wil zeggen dat alle stalruimte met de slang bereikt moet kunnen worden. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	6	Administratieve controle bouwtekeningen	Controleer in 2 ruimtes of de langste afstand tot de brandhaspel overeenkomt met de lengte van de brandslang.
20	Aanwezigheid sprinkler/ watermiststelsel in alle dierverblijven MDV stal, gekoppeld aan de brandmeldinstallatie. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	8	Administratieve controle bouwtekeningen	In de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) fysieke controle op aanwezigheid sprinkler/watermiststelsel.
21	Grootte van het brandcompartiment waarbinnen de dierverblijven zich bevinden: A < 1.000 m ² B ≥ 1.000 m ² < 1.750 m ² C ≥ 1.750 m ² < 2.500 m ² Bij meerdere brandcompartimenten is grootste brandcompartiment van de te certificeren stal bepalend voor het aantal punten.	6 4 2	Administratieve controle bouwtekening	Controleer op realisatie volgens bouwtekening.
22	Een vaste noodstroomaggregaat staat in aparte ruimte, afgescheiden van de technische ruimte(n). [Alleen bij mechanisch geventileerde stallen en stallen met een melkinstallatie] Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	2	Administratieve controle bouwtekeningen	Fysieke controle op aanwezigheid en functioneren noodstroomaggregaat.
23a	Alleen natuurlijk geventileerde dierverblijven OF	4	Administratieve controle technische tekeningen, offerte ventilatiesysteem.	
b	Gescheiden stroomvoorziening voor ventilatie in naastgelegen dierverblijven en brandcompartimenten. [Alleen bij mechanisch geventileerde stallen] Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	4		
24	Alleen bij dieren met een buitenuitloop:		Administratieve controle bouwtekening <u>of</u> verklaring ondernemer	Fysieke controle op aanwezigheid evacuatieplan, opvang buiten stal en/of koppeling van deuren aan brandalarm.
A	- Opvang met voldoende capaciteit buiten stal op minimaal 5 meter van stal.	2		
b	- deuren/openingen met automatische opening gekoppeld aan een stil brandalarm van betreffende brandcompartiment. - Aanwezigheid uitvoerbaar evacuatieplan voor dieren bij calamiteiten gekoppeld aan objectinformatiekaart.	2 1		

	<i> criterium brandveiligheidsmaatregelen</i>	<i> Punten</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalontwerpcertificaat</i>	<i> Beoordelingsrichtlijn voor stalcertificaat (aanvullend op richtlijn voor stalontwerpcertificaat)</i>
	Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.			
25	Aanwezigheid Rook en Warmte Afvoersysteem met voldoende afvoercapaciteit, gekoppeld aan de brandmeldinstallatie. De capaciteit van een RWA-installatie dient afgestemd te zijn op het te verwachten brandscenario. Hiervoor dienen benodigde toe- en afvoercapaciteit berekend te worden op basis van de norm NEN6093. Dit criterium geldt voor de brandcompartimenten waar de te certificeren stal onderdeel van is.	5	Administratieve controle offerte	In de helft van de afdelingen (minimaal 1 en maximaal 4) fysieke controle op aanwezigheid RWA-installatie.

Bijlage 1 toelichting stroefheidmeting betonvloeren

Bij audit stalontwerpcertificaat is verklaring leverancier voldoende, bij audit stalcertificaat dient een stroefheidscertificaat van maximaal drie jaar oud te zijn bijgevoegd.

1. Stroefheid nieuwe stalvloeren bij puntenwaardering in stalontwerpcertificaat:

- Verklaring dat vloer wordt gekocht bij fabrikant die een stroefheidsrapportage levert of
- Rapportage van fabrikant betreffende de te leveren vloerdelen of
- Offerte voor vloerdelen met profiel of
- Offerte dat (in het werk gestorte) vloer wordt opgeruwd of
- Offerte dat in het werk gestorte vloer wordt bemeten.

2. Stroefheid nieuwe stalvloeren bij puntenwaardering in stalcertificaat.

2.1 Geen metingen of rapportages noodzakelijk bij:

- Vloerdelen met profiel.
- Ongeruwde vloerdelen.

2.2 Certificatie Instelling bemet stroefheid vloer in de stal bij:

- In het werk gestorte vloeren zonder profiel die niet zijn opgeruwd en waar geen onafhankelijke meetrapportage is.
- Prefab vloerdelen zonder onafhankelijke meetrapportage (geleverd door fabrikant of onafhankelijke meting in de stal).

2.3 Rapportage stroefheid prefabvloerdelen:

- Fabrikant levert rapportage dat de geleverde vloerdelen (middels een overeenkomend) referentiemonster bemeten zijn op stroefheid en voldoen aan de norm in MDV. Bij een vloer bestaande uit een combinatie van rubber en beton gemeten mag de stroefheid van het beton worden bemeten met een groter proefstuk met dezelfde profilering indien de betondelen in de originele vloer te klein zijn om te bemeten.
- Meetmethode bij gebruik Leroux meter volgens richtlijnen in NEN 2873:1982/A1:1999 nl.
- Meetmethode bij gebruik FSC2000/2011 volgens richtlijnen in NEN 7909:2022.
De metingen zijn uitgevoerd door een extern bedrijf. Dit bedrijf stelt tevens de rapportage op. Dit dient een deskundige en externe instantie met ervaring te zijn.
- De rapportage gaat over referentiemonsters van vloerdelen overeenkomstig met de diercategorie waarvoor de vloerdelen geleverd zijn. Een korte beschrijving van de toplaag van de vloer is toegevoegd. Hier wordt onderscheid gemaakt tussen roostervloeren en dichte vloeren en tussen varkensroosters en rundveeroosters.

- Het nummer van de rapportage (of van een certificaat waarvan een stroefheidsmeting een onderdeel vormt) is op ieder vloerdeel aangebracht. Indien de stroefheidsmeting gekoppeld is aan een andere certificatie audit, volstaat het certificaatnummer van bijv. KOMO.
- Een rapportage is maximaal drie jaar geldig. Bij een nieuwe rapportage dient een nieuw, recent geproduceerd, referentiemonster te worden beoordeeld.

Indien er een certificatieschema voor de prefabvloeren in de markt komt waarbij in de criteria stroefheidsmetingen als eis zijn opgenomen en deze stroefheidsmetingen aantoonbaar voldoen aan de norm binnen MDV, kan aan het College van Deskundigen agro/food worden voorgelegd of dit certificaat ter vervanging van bovenstaande rapportage gehanteerd mag worden.

Voorbeeld inhoud rapportage dat geschikt is bij levering van een roostervloer voor een varkensstal (biggen, zeugen, vleesvarkens, beren). Voor een dichte vloer in een varkensstal, een roostervloer in een rundveestal en een dichte vloer in een paarden- en rundveestal kunnen vergelijkbare rapportages worden opgesteld:

Bedrijf:	ExpertMeasure BV te Meteren	
Controleur:	Dhr. P. Precies	
Datum rapport:	1-2-2012	
Leverancier:	PrefabStal BV te Veehuizen	
Aantal referentiemonsters:	4	
Type vloerafwerking:	geschuurd	
Meetmethode:	FSC2000/2011, stroefheid is bepaald volgens richtlijnen in NEN 7909:2022 .	
Kenmerken:	Vloer voor varkensstal Roostervloer	
Resultaten*:	ref. monster 1	FSC waarde 0,67
	ref. monster 2	FSC waarde 0,75
	ref. monster 3	FSC waarde 0,80
	ref. monster 4	FSC waarde 0,69
Conclusie:	De vier referentiemonsters van de roostervloer voor varkensstallen van bedrijf PrefabStal BV hebben allen een stroefheid waarvan de FSC waarde hoger is dan 0,60.	

*de resultaten hoeven niet met exacte meetwaarde in het rapport vermeld te worden bij levering van prefabvloerdelen aan de klant

2.4 Rapportage stroefheid bij metingen in de stal:

- Meetbedrijf bemeet minimaal in drie hokken in de stal de stroefheid volgens de procedure.
- De metingen zijn uitgevoerd door een extern bedrijf. Dit bedrijf stelt tevens de rapportage op.

Voorbeeld inhoud rapportage door meetbedrijf in stal van ondernemer A.:

Bedrijf:	ExpertMeasure BV te Meteren
Controleur:	Dhr. P. Precies
Datum rapport:	1-2-2012
Opdrachtgever:	Ondernemer A te Stalhuizen
Locatie:	Varkensstal BV, Polder 12 te Stalhuizen
Type vloer:	roostervloer in vleesvarkensstal
Meetmethode:	FSC2000/2011, stroefheid is bepaald volgens richtlijnen in NEN 7909:2022 en aanvullende richtlijnen uit de MDV.
Meetlocaties en omstandigheden:	A) Stal 3 – afdeling 1 eerste hok links (geen dieren, droge nieuwe vloer) B) Stal 3 – afdeling 4 tweede hok rechts (met dieren, natte vloer, vloer schoongeveegd) C) Stal 3 – afdeling 4 derde hok links (met dieren, droge vloer, vloer schoongeveegd) D) Stal 3 – afdeling 8 vijfde hok links (geen dieren, droge nieuwe vloer)
Resultaten:	meetserie A gemiddelde FSC waarde 0,89 meetserie B gemiddelde FSC waarde 0,72 meetserie C gemiddelde FSC waarde 0,75 meetserie D gemiddelde FSC waarde 0,84
Conclusie:	De vier metingen van de roostervloeren in de varkensstal 3 van bedrijf Varkensstal BV hebben allen een stroefheid waarvan de FSC waarde hoger is dan 0,60.

3. Stroefheid bestaande stalvloeren worden alleen bemeet bij twijfel over voldoende stroefheid.

4. Uitvoering meetrapportage

De stroefheid van betonvloeren kan op twee wijzen worden bepaald: met de Leroux-meter of de FSC2000/2011. Voor betonvloeren met profilering, zoals sleuven, honingraat of blokken is deze toelichting niet van toepassing. Deze geprofileerde vloeren behalen wel punten bij de maatregelen voor betonvloeren/-roosters.

4.1 Leroux-meter

De Pedulum-methode ofwel Leroux meter is een slingertoestel. Voor de meting wordt gebruik gemaakt van de volgende norm: NEN 2873:1982/A1:1999 nl.

4.2 Floor Slide Control 2000 (FSC2000/2011)

Bij de FSC2000/2011 wordt de stroefheid elektronisch gemeten. Voor de meting wordt gebruik gemaakt van de volgende werkwijze: NEN 7909:2022. Deze Nederlandse Technische Afspraak is een aanzet voor een volwaardige Nederlandse Norm (NEN) of Nederlandse Praktijkrichtlijn (NPR).

Aanvullende richtlijnen:

- de vloer wordt met een handveger of bezem gereinigd;
- voor de meting de vloer bevochtigen met water;
- de meetvoet staat bij het begin van de meting al tegen de vloer en trekt de FSC2000/2011 op tegen de wrijvingsweerstand in;
- het meetvoetje is een rubber noratestvoetje (Rubber SBR 302 Noratest, dichtheid $1,23 \pm 0,02 \text{ kg/dm}^3$, Shore-D: 49 ± 2 , volgens EN-ISO-868);
- de meetafstand per meting is 30 cm;
- een te beoordelen vloer wordt op tenminste 3 willekeurige plaatsen (3 meetseries) bemeten.
- per meetserie worden minimaal 4 meetruns uitgevoerd over hetzelfde oppervlak (meetspoor), in beide richtingen.
- de meetwaarden binnen een meetserie mogen max 0,04 verschillen. Als dit niet het geval is dienen de metingen op het meetspoor te worden voortgezet tot 4 achtereenvolgende waarden zijn bereikt die binnen de range vallen. De gemiddelde FSC-waarde van deze 4 runs geeft de FSC-waarde van het betreffende meetserie.
- De FSC-waarden van de 3 meetseries worden gemiddeld om tot een FSC-waarde voor de gehele vloer te komen. Indien de FSC-waarden van de meetseries meer dan 0,05 uiteenlopen dient het aantal meetseries te worden uitgebreid van 3 naar 5 en wordt op basis van deze 5 meetseries de FSC-waarde van de vloer bepaald.

5. Normen

In de MDV gelden de volgende normen voor stalvloeren om voor punten in aanmerking te komen bij de van toepassing zijnde keuzemaatregelen.

	norm Leroux	norm FSC2000/2011 waarde
nieuwe betonvloeren in dierverblijven	≥ 63	$\geq 0,60$
hergebruikte betonvloeren in dierverblijven	≥ 45	$\geq 0,60$
vloeren waar dieren komen maar niet verblijven (bijv. gangen voor aan- en afvoer van dieren)	≥ 45	$\geq 0,45$

Bijlage 2 daglichttoetreding

Algemene rekenregels voor berekening percentage daglichttoetreding.

- De standaard transmissiewaarde van het lichtdoorlatende oppervlak (zoals weergegeven in onderstaand schema) wordt gehanteerd, tenzij de fabrikant een transmissiewaarde heeft vastgesteld die voldoet aan de volgende voorwaarden. De transmissiewaarde is bepaalde door een onafhankelijke organisatie en is bepaald op basis van een meting met direct (loodrecht invallend) licht.
- Iedere lichtinlaat waar daglicht permanent onbelemmerd in compartiment/afdeling kan komen telt mee, mits het licht loodrecht ten opzichte van de lichtinlaat in de stal kan schijnen. (Daglichtkokers voorzien van spiegeloptiek vallen hier ook onder.) Een uitzondering op permanente en onbelemmerde daglichttoetreding is automatisch verduisterbare daglichttoetreding bij pluimvee.
- Daglicht mag maximaal door twee barrières in de dierverblijven komen. Bijvoorbeeld door de nok via de centrale gang naar de afdeling.
- Daglicht dat niet onbelemmerd in het compartiment of afdeling kan komen, maar indirect in het dierverblijf komt, mag meegeteld worden als de berekening eerst wordt toegepast voor de directe daglichtinlaat en daarna wordt vermenigvuldigd met de berekening voor de indirecte lichtinlaat (zie rekenvoorbeeld 4). Voorbeelden van indirecte lichtinlaat: een overdekte uitloop met lichtdoorlatende wand/dak waarbij het licht ook in de stal kan komen, een verlaagde nok met dichte onderkant (zie afbeelding), of een lichtnok in de centrale gang met ramen in de op de gang aansluitende afdelingen. Voor het oppervlak van het raam is het kleinste raam bepalend, het oppervlak wordt dus gebaseerd op het binnenste óf buitenste raam. Het licht mag tussen beide lichtdoorlatende materialen niet belemmerd worden door obstakels (bijvoorbeeld wanden, ventilatiekokers of andere licht blokkerende obstakels). Bijvoorbeeld bij een lichtstraat in het dak en lichtdoorlatende plafondplaten in de afdelingen zal de kleinste oppervlakte bepalend zijn. Let op dat de lichtstraat geldt voor het totale oppervlak van alle afdelingen.
- Een lichtdoorlatend oppervlak met een helling kleiner dan 45 graden wordt als een horizontaal vlak gerekend.
- De kalibratiefactor maakt het niveau van het 'gestandaardiseerd oppervlak van daglichttoetreding' gelijk aan het voormalige lichtdoorlatend oppervlak uit een eerdere versie van de MDV, waarbij de situatie van ramen in zijgevels als uitgangspunt is genomen.
- Als de daglichtkoker aan de volgende voorwaarden voldoet, dan mag een transmissiefactor 1,6 voor het oppervlak van de dakdoorlaat worden gerekend. De daglichtkoker moet:
  1. volledig rond en zonder obstakels (zoals lamellen) in de daglichtkoker zijn uitgevoerd,
  2. over een bolle koepel boven de dakdoorvoer beschikken,
  3. de koker is voorzien van reflecterende materialen (spiegels), moet niet korter zijn dan 30 cm en niet langer zijn dan 1 meter, en
  4. beschikken over een prisma waarmee het ingevangen licht wordt verspreid in de stal.

Oppervlak van lichtinval	x	Positie licht opvangend oppervlak	x	Transmissiefactor behorende bij de aard van het oppervlak	x	Kalibratie factor	=	Gestandaardiseerd oppervlak van daglichttoetreding
... m ²		Horizontaal/dak (1) Verticaal/gevel (0,5)		Geheel open (1) Specifieke transmissiefactor materiaal (..) Perforatiegraat plaat (...) Standaard transmissiefactoren*: Helder glas (0,8) Matglas en wit glas (0,7) Helder kunststof (0,6) Troebel of wit kunststof (0,4) Grof gaas: vogel-/kippengaas (0,9) Windbreekgaas (1-(%windreductie/100)) Daglichtkoker (1,6)		2,5		... m ²

*De standaard transmissiefactoren zijn afkomstig uit metingen aan stallen door Gert Jan Swinkels, Wageningen UR

Rekenvoorbeelden:

- 1) Een rundveestal heeft twee open zijgevels met een lengte van 60 m en een hoogte van 3 m. Het oppervlak van lichtinval bedraagt $(2 \times 60 \times 3 =) 360 \text{ m}^2$. Dit oppervlak is geheel voorzien van windbreekgaas met een windreductie van 45% met een bijbehorende transmissiefactor van $(1-(45/100)=) 0,55$. Het oppervlak wordt vermenigvuldigd met de waarde 0,5 voor de positie van het oppervlak (verticaal), met de waarde 0,55 voor de aard van het oppervlak (windbreekgaas) en met de kalibratiefactor van 2,5. Het gestandaardiseerde oppervlak van daglichttoetreding bedraagt dan $(360 \times 0,5 \times 0,55 \times 2,5 =) 248 \text{ m}^2$.
- 2) Twee daglichtdoorlatende materialen direct naast (verticaal, factor 0,5) of direct boven(horizontaal, factor 1) elkaar gemonteerd. **Bijvoorbeeld een raam met geperforeerde afdekplaat bij een pluimveestal.**
Een pluimveestal heeft een raam in een zijgevel van 1,25 m breed en 1,25 m hoog met daarvoor een geperforeerde plaat met een perforatiegraad van 70% (als factor: 0,7). Het oppervlak van lichtinval bedraagt $(1,25 \times 1,25 =) 1,56 \text{ m}^2$. Dit oppervlak wordt vermenigvuldigd met de waarde 0,5 voor de positie van het oppervlak, met de transmissiefactor van de plaat van 0,7, met de transmissiefactor van 0,8 voor helder glas en met de kalibratiefactor van 2,5. Het gestandaardiseerde oppervlak van daglichttoetreding van dit raam bedraagt dan $(1,56 \times 0,5 \times 0,7 \times 0,8 \times 2,5 =) 1,1 \text{ m}^2$.
- 3) Een varkensstal heeft een daglichtkoker in het dak/plafond. Volgens de specificatie van de daglichtkoker heeft deze een licht opvangend oppervlak van $0,3 \text{ m}^2$. Dit oppervlak wordt vermenigvuldigd met de waarde 1 voor de positie van het oppervlak (horizontaal), met de waarde 1,6 voor de transmissiefactor van de daglichtkoker en met de kalibratiefactor van 2,5. Het gestandaardiseerde oppervlak van daglichttoetreding van de daglichtkoker bedraagt dan $(0,3 \times 1 \times 1,6 \times 2,5 =) 1,2 \text{ m}^2$.

- 4) Een stal met indirecte daglichttoetreding via een lichtstraat in een centrale gang en ramen in de muren tussen de centrale gang en de afdelingen. De ramen hebben hierbij een andere positie (horizontaal én verticaal). Beiden ramen zijn van glas, wat neerkomt op een transmissiefactor van 0,8. Als de lichtstraat $0,8 \times 10 = 8 \text{ m}^2$ meter is en de ramen in de gang naar een afdeling $1,2 \times 5 = 6 \text{ m}^2$ meter, dan gaan we uit van het kleinste oppervlak. De berekening is als volgt: oppervlakte raam x (positie lichtstraat x transmissiefactor materiaal lichtstraat) x (positie afdelingsramen x transmissiefactor materiaal afdelingsramen) x kalibratiefactor = gestandaardiseerd oppervlak van daglichttoetreding. In dit voorbeeld dus $6 \times (1 \times 0,8) \times (0,5 \times 0,8) \times 2,5 = 4,8 \text{ m}^2$. Een ander vergelijkbare situatie zijn bijvoorbeeld een wintergarten met een lichtdoorlatend dak.
- 5) Een pluimveestal met indirecte daglichttoetreding via een overdekte buitenuitloop. Een pluimveestal heeft 50 ramen in de zijgevel van 1,25 m breed en 1,25 m hoog en de overdekte buitenuitloop heeft een volledige buitenwand van geperforeerde damwand met een perforatiegraad van 30% (als factor: 0,3). We gaan uit van het kleinste oppervlak: het oppervlak van de lichtinval door de ramen bedraagt ($50 \times 1,25 \times 1,25 =$) 78 m^2 . De berekening is dan als volgt: 78 m^2 (oppervlakte ramen tussenwand) x 0,5 (horizontaal) x 0,8 (transmissiefactor glas) x 0,5 (horizontale damwand) x 0,3 (perforatiegraad) x 2,5 = $11,7 \text{ m}^2$. Bijvoorbeeld een verlaagd plafond in een varkensstal.

Toelichting:

Als er sprake is van daglichttoetreding via een andere ruimte (zoals een overdekte uitloop) dan geeft dat beperkingen voor de daglichttoetreding in de stal. In dat geval wordt de positie twee keer meegenomen, zoals in rekenvoorbeeld 5.

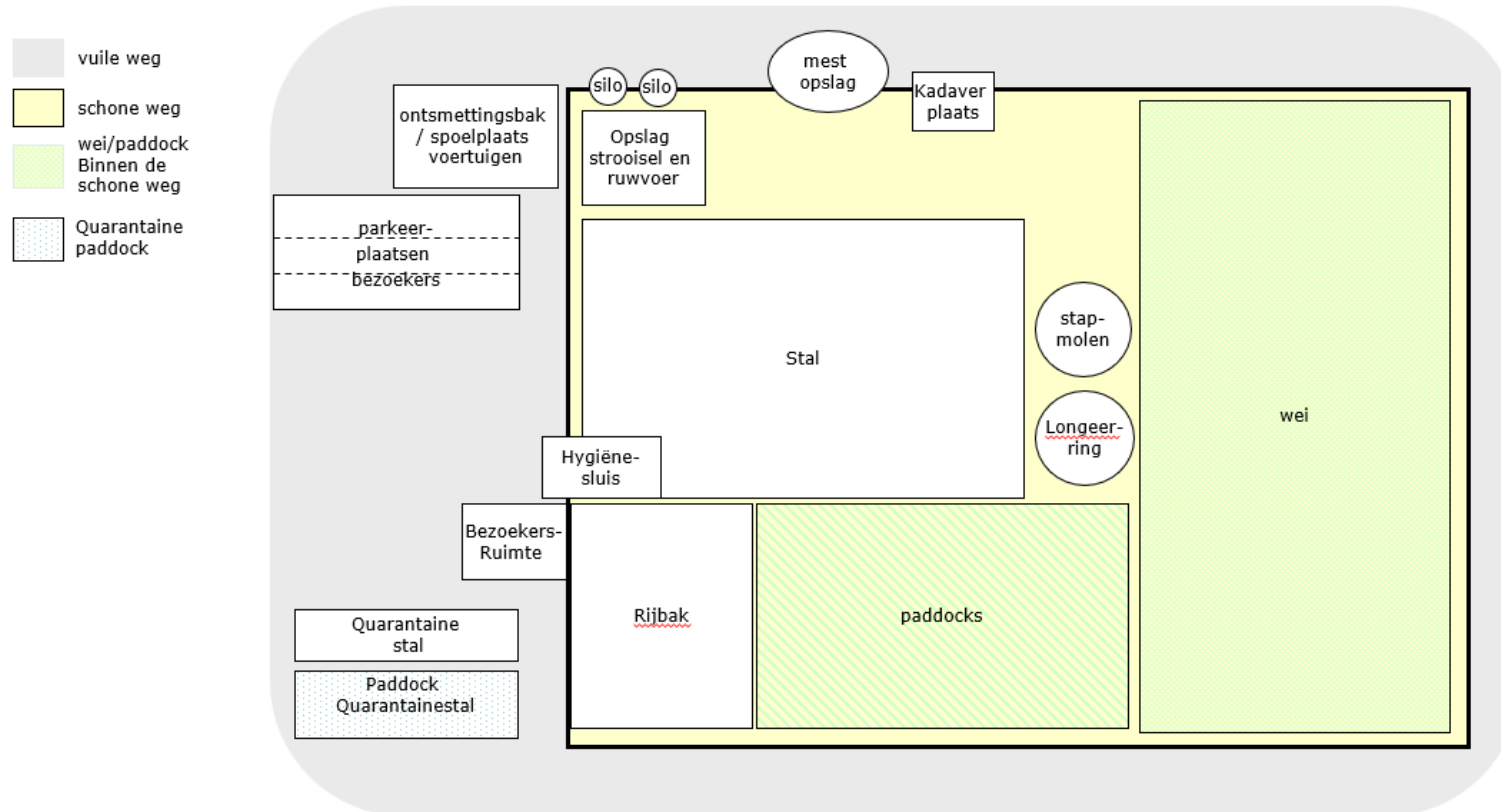
De uitleg hierachter: Om te zorgen dat het daglicht over het dierverblijf wordt verspreid, spelen (in)directe daglichttoetreding, de posities van de daglichtdoorlaten ten opzichte van elkaar en de afstand tussen de lichtdoorlaten een rol. In de praktijk betekent dit dat de daglichttoetreding via een overdekte buitenuitloop beperkend is doordat:

- De wand van de overdekte uitloop meestal minder hoog is dan de positie van het raam in de tussenwand.
- Het licht dat door de buitenwand van de overdekte uitloop komt, schuin naar beneden naar binnen zal vallen.
- Het licht door de breedte van de overdekte uitloop moet, voordat het de lichtdoorlaten tussenwand bereikt (vaak meerdere meters).

Om deze beperkingen in de berekening mee te nemen, wordt er gerekend als dat het daglicht door een extra ruimte heen moet om de stal te bereiken (oftewel 2x door de positie van de 'ramen' naar binnen moet vallen).

Bijlage 3 Voorbeeld van vuile en schone weg

Voorbeeld schone en vuile weg principe paardenhouderij

- Om het gehele schone gedeelte is een afscheiding geplaatst.
- De spoel- of sputplaats bevindt zich op de vuile weg.
- De ontsmettingsbak, voersilo's en kadaverplaats bevinden zich op de scheiding vuile en schone weg.
- Alle dierverblijven (met uitzondering van de quarantaine en bezoekersverblijven) bevinden zich op de schone weg.
- De silo's en opslagen mogen zich op het schone gedeelte bevinden, wagens die deze voorzieningen vullen dienen altijd door de ontsmettingsbak of over een -mat op het schone gedeelte te komen.
- Bezoekers mogen met hun auto niet op het schone gedeelte komen en dienen het schone gedeelte altijd via de hygiënesluis te betreden.
- Indien de wei geen huiskavel betreft en de dieren moeten over de vuile weg (bijvoorbeeld de openbare weg) naar de wei te gaan, moeten ze door een ontsmettingsbad o.i.d. weer op het schone gedeelte komen.
- Tijdelijke bezoekers (mens en dier) moeten geen vrije toegang hebben tot het schone gedeelte van het bedrijf

Bijlage 4 Beschrijvingen bij perspectievolle maatregelen ammoniak emissie reductie

1. Beschrijving "Dakisolatie"

Naam van de maatregel:	Dakisolatie ter vermindering warmtebelasting stal
Diercategorie:	paardenstallen
Nummer:	Perspectievolle maatregel 1

Korte omschrijving van de maatregel

Door toepassing van dakisolatie wordt de directe warmte-instraling overdag, met name in de zomer, aanzienlijk beperkt. Het gevolg hiervan is een lagere staltemperatuur en dit geeft een reductie van de ammoniakemissie.

Deze maatregel is ook toepasbaar in bestaande stallen, waarbij ook eventuele lichtplaten geïsoleerd moeten worden uitgevoerd. In de praktijk zijn twee systemen verkrijgbaar voor isolatie van bestaande stallen wanneer het golfplaten dak nog niet aan vervanging toe is:

- het aanbrengen van platen onder de golfplaten, hierbij is de U-waarde bekend. Zelfde idee als een geïsoleerd dak met sandwichpanelen.
- het aanbrengen van een spuitlaag op de onderkant van de golfplaten waardoor er ook een isolerende laag wordt aangebracht onder de golfplaten. Dit wordt er met hoge druk opgespoten en zo worden van bestaande golfplaten eigenlijk sandwichpanelen gemaakt. De leverancier kan vooraf berekenen wat de U-waarde van het dak wordt/moet worden. Eventueel kan hier ook een certificaat voor worden afgegeven.

De U-waarde is de warmtedoorgangscoefficiënt, uitgedrukt in W/m^2K (de oude benaming is k-waarde). De warmtedoorgangscoefficiënt is de hoeveelheid warmte die door een constructie gaat per seconde (s) per vierkante meter (m^2) per temperatuurverschil (K) tussen de omgevingen langs beide zijden van de constructie. De U-waarde wordt bepaald door de verschillende materiaallagen waaruit het constructiedeel bestaat en door het type en dikte van het materiaal. Hoe lager de U-waarde (of k-waarde) van de gebruikte materialen, hoe minder warmteverlies er optreedt door dat deel naar de buitenomgeving of hoe meer er warmte wordt binnengehouden door dat specifieke constructiedeel.

Bij de isolatie van vloer-, wand- of dakoppervlak wordt vaak de R-waarde gebruikt, bij de isolatie van ramen (glas en kozijn) wordt vaak de U-waarde gebruikt. De U-waarde is de omgekeerde waarde van de som van de verschillende R-waarden van de samenstellende materialen: $U=1/R_{totaal}$.

Eisen aan de uitvoering:

a. Dakisolatie:

- Het gehele dakoppervlak van de stal, inclusief eventuele ruimten voor jongvee en kalveren, is voorzien van dakisolatie.
- Uitvoering dakisolatie:
  - o afzonderlijke isolatieplaten aangebracht onder de (golf)dakplaten;
  - o isolatielaag geïntegreerd in sandwichpanelen dakplaatelamenten (sandwich);
  - o isolatielaag als spuitlaag op de onderkant van de (golf)dakplaten, alleen bij bestaande stallen.
- Eisen aan de isolatie:
  - o De warmtedoorgangscoefficiënt (U-waarde) van de dakconstructie met isolatie bedraagt maximaal $1,2 W/m^2K$
De R-waarde van de isolatiematerialen dient tenminste 1,95 te zijn.
Bij het aanbrengen van dakisolatie onder golfplaten (boven, onder of tussen de gordingen) is een deugdelijke constructie vereist en mogen geen kieren of openingen ontstaan waardoor lucht, uit de ruimte tussen de golfplaten en de isolatielaag, door of langs de isolatielaag naar de stalruimte kan stromen. De U-waarde van de dakconstructie met isolatie moet worden aangetoond met een specificatie van de gebruikte materialen en/of berekening.

b. Lichtdoorlaten:

- Lichtdoorlatend oppervlak aan de zonzijde van het dak mag niet meer dan 12,5% van het dakoppervlak bedragen. Driekwart van het dak wordt tot de zonzijde gerekend: van noordoost, via het zuiden naar noordwest, dus over 270 graden.
- Uitvoering lichtdoorlaten:

- Dubbelwandige lichtdoorlatende dakplaat (met luchtkolommen);
- Lichtdoorlatende dakplaat met daaronder een tweede lichtdoorlatende plaat die zodanig in de isolatie is gemonteerd dat geen kieren of openingen ontstaan waardoor lucht door of langs de isolatielaag naar de stalruimte kan stromen. Deze eis geldt niet voor de lichtdoorlatende open nok.
- Situering lichtdoorlaten:
  - Om de warmtebelasting op de bemeste plaatsen via lichtdoorlatende dakplaten verder te beperken gelden de volgende voorwaarden:
    - Indien een ondernemer daglichttoetreding via het dak wil toepassen, moet als eerste de nok lichtdoorlatend worden uitgevoerd, alvorens geïsoleerde lichtdoorlatende dakplaten mogen worden toegepast. De reden hiervan is dat een lichtdoorlatende nok minder invloed heeft op de hitte-instraling op bemeste plaatsen dan lichtdoorlatende dakplaten.
    - De lichtdoorlatende platen moeten vooral boven de voergang (nabij de nok), en minder loodrecht boven het stalgedeelte waar de dieren verblijven, worden aangebracht.
    - De lichtdoorlatende platen in het dakvlak zelf moeten vooral aan de noordoostzijde van de stal op het dak worden aangebracht;
    - Het is toegestaan om lichtdoorlatende dakplaten boven het stalgedeelte waar de dieren verblijven te plaatsen mits de lichtdoorlaat door de lichtdoorlatende dakplaten diffuus is. Onder diffuus licht wordt verstaan: egaal, gelijkmatig licht zonder harde schaduwen. Bij diffuus licht is het niet, of slechts moeilijk, te bepalen uit welke richting het licht komt. Dit kan bijvoorbeeld melkglas of matglas zijn.

Eisen aan het gebruik: Niet van toepassing.

Nadere bijzonderheden:

- a. De maatregel is toepasbaar bij nieuwbouw en renovatie;
- b. De beslissing om deze maatregel op te nemen in de ammoniakmaatlat van MDV-paardenstallen is niet gebaseerd op reeds beschikbare emissiemetingen volgens het meetprotocol, maar op basis van een te verwachten emissiereducerend effect. Er kunnen derhalve geen andere rechten aan worden ontleend.

Tekeningen: Niet van toepassing.